

Nr 194.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation
av tandläkarinstitutet m. m.; given Stockholms slott
den 18 februari 1944.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
18 februari 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför härafter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge.

Under punkten 75 i 1944 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1944/45

dels till Tandläkarinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 253 500 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 160 000 kronor;

dels ock till Tandläkarinstitutet: Utrustning ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Sedan utredningen i dessa ärenden numera slutförts, tillåter jag mig ånyo anmäla desamma.

I. Inledning.

Med skrivelse den 16 februari 1942 framlade tandläkarinstitutets lärarråd — i samråd med ledamoten av riksdagens första kammare, direktören K. Wistrand och dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, fullmäktigen i riksbanken, numera landshövdingen C. Jonsson såsom representanter för besparingsberedningen — utredning och förslag till omorganisation av tandläkarinstitutet. På grundval härav framlades proposition (nr 214) i ämnet för 1943 års riksdag. Med bifall till propositionen beslöt riksdagen, att tandläkarinstitutets examenskapacitet skulle utökas från omkring 90 till 120 tandläkare för år samt att de tre ordinarie lärarbefattningarna vid institutet i lönegraden A 24 skulle från och med den 1 juli 1943 ombildas till professurer i lönegraden A 30. Principbeslut fattades vidare om inrättande av en särskild ortodonti- och barntandvårdsavdelning samt om förstärkning av röntgenutbildningen vid institutet. Till utrustning vid tandläkarinstitutet anvisades ett begynnelseanslag av 300 000 kronor och till om- och tillbyggnad av institutets lokaler m. m. ett anslag av 755 000 kronor. Vissa frågor, avseende bland annat laboratorernas löne- och tjänstgöringsförhållanden, ansågos böra bli va föremål för närmare undersökningar och överväganden. Avsett var, att lärarrådet skulle upptaga dessa spörsmål till behandling och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 28 maj 1943 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla två personer för att i frågor, som stode i samband med den i propositionen 1943: 214 berörda omorganisationen av tandläkarinstitutet, samråda med institutets lärarråd, tillkallade jag för ändamålet direktören Wistrand och numera landshövdingen Jonsson.

Lärarrådet har nu i skrivelse den 16 juni 1943, efter samråd med Wistrand och Jonsson, gjort framställning om anslag till tandläkarinstitutet för budgetåret 1944/45. Lärarrådets i nämnda skrivelse framlagda förslag till omorganisation av institutet innebär delvis en omarbetning av det förslag, som innefattades i lärarrådets den 16 februari 1942 avgivna utredning i ämnet.

Över 1943 års förslag, som tillstyrkts av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium, ha utlåtanden avgivits av kanslern för rikets universitet, statskontoret och allmänna lönenämnden samt medicinalstyrelsen, som inhämtat yttranden från Sveriges tandläkareförbund och svenska tandläkarsällskapet, varjämte tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening inkommit med skrifter i ämnet.

II. Tandläkarinstitutets omorganisation m. m.

1. Tandläkarinstitutets personalorganisation.

Lärarrådets förslag år 1942.

Lärarrådet framhöll i sin skrivelse den 16 februari 1942, att behovet av personal enligt det av lärarrådet framlagda förslaget till personalorganisation vid tandläkarinstitutet med hänsyn till det statsfinansiella läget av lärarrådet beräknats mycket knappt. Lärarrådet erinrade om den i 1942 års statsverksproposition föreslagna, sedermera genomförda arvodesregleringen, som innebar, att de arvoden och ersättningar, som vid 1941 års riksdag i samband med dyrtidstilläggens avveckling uppräknades med i runt tal 26 procent, för budgetåret 1942/43 skulle höjas med ytterligare omkring 5 procent (med avrundning uppåt). Lärarrådet förutsatte, att, därest den föreslagna arvodeshöjningen genomfördes, de av lärarrådet föreslagna arvoden skulle undergå motsvarande ökning.

Den huvudsakliga innebörden av lärarrådets då framlagda förslag till personalorganisation framgår av följande översikt, i vilken dock icke det redan nu genomförda förslaget om ombildning av de tre ordinarie lärartjänsterna i lönegraden A 24 till professurer i lönegraden A 30 medtagits.

1. Laboratorer och assisterande lärare. Samtliga dessa befattningshavare åtnjoto före den 1 juli 1943 arvoden, fastställda till 5 400 kronor och hade en daglig tjänstgöringstid av 2 ½ timmar. Lärarrådet föreslog, dels att laboratorn på röntgenlaboratoriet, vilken till skillnad från övriga laboratorer intager ställningen såsom avdelningschef, skulle inplaceras i lönegraden A 22, dels ock att övriga laboratorer och assisterande lärare under gemensam benämning laborator skulle bli extra ordinarie tjänstemän i 21 lönegraden. Den dagliga tjänstgöringstiden skulle samtidigt med den sålunda föreslagna ändrade löneställningen ökas till 4 timmar. Laboratorerna skulle i samband härmed medgivas rätt att, om de så önskade, på institutet utöva privatpraktik under högst den tid av dagen, som icke omfattades av deras tjänstgöringsskyldighet.

2. Assistenterna och amanuenser. De nuvarande extra lärarna och röntgenassistenterna, vilka åtnjoto arvode å 3 600 kronor, skulle ersättas av assistenter med arvode å 4 400 kronor, motsvarande med omkring fem procent förhöjning ett arvode å 4 650 kronor. Vidare skulle de nuvarande assistenterna med arvode å 2 200 kronor, respektive 1 800 kronor utbytas mot amanuenser med arvode å 2 000 kronor, motsvarande med fem procents förhöjning ett arvode å 2 100 kronor. I samband härmed skulle de nya assistenternas och amanuensernas tjänstgöringsskyldighet ökas från 2 ½ till 3 timmar dagligen.

3. Sköterske- och biträdespersonal. Lärarrådet — som erinrade, att frågan om en allmän översyn av organisationen av biträdespersonalen vid institutet, vilken såväl lönenämnden som riksdagens statsutskott år 1938 fann påkallad, alltjämt vore olöst — berörde icke denna organisationsfråga i annan mån än som betingades av inrättandet av vissa nya

tjänster på grund av den utökade verksamheten vid institutet ävensom av ändring i anställningsvillkoren för vissa befattningshavare. Lärarrådet föreslog *dels* ordinarie anställning i lönegraden A 7 för sköterskan på protésavdelningen och sköterskan på tandfyllningsavdelningen, vilka nu tillhöra lönegraden Eo 7, *dels* uppflyttning från lönegraden Eo 6 till Eo 7 av sköterskan på röntgenlaboratoriet, *dels* nyinrättande av en sköterskebefattning i lönegraden Eo 7 på ortodonti- och barntandvårdsavdelningen, *dels* nyinrättande av 4 tandsköterskebefattningar i samma lönegrad som för närvarande eller Eo 6, *dels* att kontrollantbiträden och tekniska biträden, vilka nu åtnjuta arvode å 3 200 kronor, skulle få extra ordinarie anställning i 4 lönegraden, *dels* nyanställande på tandfyllningsavdelningen av ett kliniskt biträde i lönegraden Eo 4, *dels* ersättande av biträdet å röntgenlaboratoriet, som nu uppbär arvode å 1 950 kronor, med en befattning såsom tekniskt biträde i lönegraden Eo 4, *dels* ock inrättande av en befattning såsom kliniskt biträde i lönegraden Eo 4 samt av 3 skrivbiträdesbefattningar i lönegraden Eo 2, en på var och en av de tre huvudavdelningarna.

4. **Gemensam personal.** Tandläkarinstitutets inspektör äger nu i denna egenskap uppbära årligt arvode av 1 700 kronor samt dessutom såsom ordförande i examensnämnden viss del av inflytande examensavgifter, dock sammanlagt högst 1 200 kronor för läsår. Med hänsyn till ökad arbetsbörda i samband med relevantalets ökning föreslog lärarrådet en höjning av hans ersättning samt av samma anledning även ökning av sekreterararvodet från nu 2 800 kronor till 3 400 kronor. Vidare borde befattningar som reparatörsbiträde med arvode å 3 000 kronor och preparatris i lönegraden Eo 7 för det vetenskapliga laboratoriet nyinrättas. Sistnämnda arvode, 3 000 kronor, innebär med omkring 5 procent förhöjning ett uppåt avrundat arvodesbelopp av 3 200 kronor.

Sammanlagda antalet befattningshavare skulle enligt lärarrådets förslag ökas från 64 till 79. Kostnaderna för den nya personalorganisationens genomförande uppskattades av lärarrådet till i runt tal 90 000 kronor.

Remissyttranden m. m. i anledning av 1942 års förslag.

Kanslern, som i huvudsak icke fann något att erinra mot lärarrådets förslag, ifrågasatte beträffande personalorganisationen vissa modifikationer och anförde härom följande.

Tandreglerings- och barntandvårdsavdelningen syntes enligt förslaget komma att inta en med röntgenavdelningen jämförlig självständig ställning inom institutet. Vid sådant förhållande syntes befogat, att den laborator, som skulle förestå förstnämnda avdelning, erhöles samma avlöningsförhållanden som laboratorn å röntgenavdelningen. Beträffande båda dessa avdelningar gällde för övrigt, att de inom en jämförelsevis nära liggande framtid torde komma att erhålla sådan betydelse för tandläkarutbildningen, att frågan om inrättandet av professorsbefattningar i respektive ämnen bleve aktuell. Det kunde därför ifrågasättas, om ej här omhandlade två laboratorsbefattningar borde, i likhet med övriga laboratorsbefattningar, vara extra ordinarie tjänster, ehuru väl placerade i högre lönegrad än Eo 21.

Det syntes kanslern vara mera praktiskt, att de föreslagna skrivbiträdena räknades såsom tillhörande den gemensamma kanslipersonalen. Med hänsyn till de kompetensfordringar, som måste uppställas för innehavaren av den

föreslagna befattningen som kliniskt biträde, syntes lönegraden Eo 4 vara väl låg.

Slutligen ville kanslern framhålla, att den av lärarrådet föreslagna rätten för ordinarie och extra ordinarie lärare vid institutet att i institutets lokaler utöva privatpraktik torde vara en förutsättning för att man skulle kunna genomföra den föreslagna ökningen av dessa lärares undervisningsskyldighet utan risk för att de personer, som vore mest kvalificerade för de olika befattningarna, av ekonomiska skäl skulle anse sig förhindrade att ställa sig till institutets förfogande.

Medicinalstyrelsen yttrade bland annat följande.

Det syntes rimligt, att den nya ortodonti- och barntandvårdsavdelningen från början bleve fullt jämställd med övriga avdelningar. Föreståndaren för densamma borde sålunda få samma lön och tjänsteställning, som föreslagits för övriga avdelningschefer. Då det emellertid torde vara svårt att erhålla en avdelningschef, som hade den nödiga kompetensen i båda ämnena, borde dessutom en laborator å avdelningen anställas, varjämte de underordnade lärarkrafternas antal borde ökas.

En förbättrad undervisning i röntgendiagnostik vore synnerligen önskvärd, icke minst ur folktandvårdens synpunkt. På grund av läroämnets stora betydelse för nutida odontologisk praxis vore det motiverat att även röntgenlaboratoriet finge en med övriga avdelningar fullt jämbördig ställning, och dess föreståndare borde hava motsvarande lön och tjänsteställning som övriga avdelningschefer vid institutet. Även vid denna avdelning torde behovet av en underordnad lärarpersonal vara mindre väl tillgodosett.

Statskontoret anförde bland annat följande.

Statskontoret kunde icke tillstyrka, att laboratorerna, vilkas dagliga tjänstgöring endast skulle omfatta 4 timmar, erhöles extra ordinarie anställning. Häremot talade även, att laboratorstjänsterna torde hava karaktären av genomgångsbefattningar. Laboratorerna borde därför jämväl i fortsättningen endast åtnjuta arvode, förslagsvis uppgående till 7 500 kronor för år. Vad anginge befattningen såsom laborator och föreståndare för röntgenlaboratoriet kunde statskontoret tillstyrka dess placering i lönegraden A 22 endast under förutsättning, att för densamma stadgades full tjänstgöringstid (42 timmar per vecka) och att den icke vore att anse som genomgångstjänst.

Statskontoret måste vidare uttala sitt bestämda avstyrkande av förslaget, att de ordinarie lärarna och laboratorerna skulle beredas möjlighet att utöva privatpraktik på tandläkarinstitutet. En sådan anordning skulle innebära en otillfredsställande sammanblandning av tjänsteutövning och en privat verksamhet, vilkens omfattning i stort sett helt undandroge sig kontroll, varjämte anspråk på liknande förmåner med fog skulle kunna resas av tjänstemän inom andra delar av statsförvaltningen.

Vad anginge biträdespersonalen ansågo sig statskontoret — under hänvisning till den omförmälda översynen av dess organisation — böra förorda, att denna personal tills vidare, i den mån den nyanställdes i samband med utvidgningen av institutet, endast erhöles extra anställning. För övrigt ville statskontoret beträffande ifrågavarande personal framhålla, att tandsköterskorna syntes böra placeras i högst lönegraden 4.

Enligt statskontorets mening borde inspektorns arvode i sin helhet uppföras å arvodesstaten och examensavgifterna i stället tillföras inkomsttiteln

Inkomster vid tandläkarinstitutet. Ehuru arvudet vore förhållandevis högt — ordföranden i direktionen för karolinska sjukhuset uppbure för närvarande ett arvode av 3 000 kronor — ville statskontoret icke motsätta sig, att det därvid upptoges till oförändrat belopp eller 2 900 kronor. Statskontoret kunde således icke tillstyrka någon höjning av detta arvode liksom icke heller av sekreterarens ersättning å 2 800 kronor för år.

Allmänna lönenämnden anförde bland annat följande.

Laboratorer och assisterande lärare. Lönenämnden hade intet att erinra mot förslaget, att laboratorerna å protésavdelningen, tandfyllningsavdelningen och ortodonti- och barntandvårdsavdelningen samt de assisterande lärarna å tandkirurgiska avdelningen erhöle ställning av extra ordinarie tjänstemän i 21 lönegraden med gemensam benämning laborator.

Lönenämnden tillstyrkte vidare förslaget, att laboratorn å röntgenlaboratoriet inplacerades i 22 lönegraden. Enligt lönenämndens förmenande syntes emellertid befattningen, som nu vore arvodesavlönad, tills vidare böra upptagas såsom extra ordinarie.

Assistenter och amanuenser. Emot lärarrådets förslag i denna del vore från lönenämndens sida intet att erinra.

Sköterske- och biträdespersonal. Frågan om en allmän översyn av organisationen av biträdespersonalen vid tandläkarinstitutet vore alltför olöst. Lönenämnden — som funne det angeläget, att en sådan översyn komme till stånd så snart förhållandena det medgäve — inskränkte sig i förevarande sammanhang till att understryka, att de nu föreslagna anordningarna till en del måste anses ha provisorisk karaktär.

Mot förslaget att till ordinarie stat överföra sköterskorna å protés- och tandfyllningsavdelningarna hade lönenämnden intet att erinra. I fråga om uppflyttning av sköterskan å röntgenlaboratoriet från Eo 6 till Eo 7 samt nyinrättande av en sköterskebefattning i Eo 7 å ortodonti- och barntandvårdsavdelningen ville lönenämnden anförä, att nämnden anslöte sig till förslaget i denna del, dock under förutsättning, att för befattningarna erfordrades sjuksköterskekompetens. Slutligen ansåge sig lönenämnden böra ifrågasätta, huruvida icke sköterskorna borde benämnas avdelningssköterskor. Lönenämnden ansåge sig kunna biträda lärarrådets förslag beträffande tandsköterskorna.

Lönenämnden hade för sin del intet att erinra mot att kontrollantbiträdena — lämpligen under ändrad benämning av kontrollbiträden — och de tekniska biträdena, i den utsträckning som föreslagits, erhöle extra ordinarie anställning och inplacerades i 4 lönegraden.

I avvaktan på översynen av biträdespersonalen vid institutet syntes det kliniska biträdet på tandfyllningsavdelningen tills vidare böra anställas såsom extra tjänsteman.

Gemensam personal. Lönenämnden ville icke motsätta sig, att någon höjning vidtoges beträffande maximigränsen för de inspektör tillkommande examensavgifterna. Den i framställningen väckta frågan om ökad ersättning till tandläkarinstitutets sekreterare syntes lönenämnden böra tills vidare anstå.

Befattningen såsom vaktmästare, tillika portvakt, torde böra omändras till expeditionsvaktstjänst i 5 lönegraden, varvid portvaktssysslorna borde

anförts annan person mot särskild ersättning eller fri bostad. Förslag härutinnan hade även framställts av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga.

I avvaktan på översyn av biträdespersonalen torde preparatorsbefattningen böra upptagas såsom en extra befattning.

I *särskilda yttranden* anförde två av lönenämndens ledamöter i vissa avseenden från majoritetens förslag avvikande meningar.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening yttrade, att det av lärarrådet föreslagna antalet lärare vore för litet för undervisningens ändamålsenliga och trygga bedrivande. Under framhållande av vikten av att ökade förutsättningar skapades för forskningsarbete vid institutet, bland annat genom förbättrande av löne- och tjänsteförhållandena för den underordnade lärarpersonalen, anförde föreningen vidare bland annat följande.

Med hänsyn till att laboratorerna skulle vara vetenskapligt meriterade och hava avlagt prov, vore föreningen icke övertygad om, att den mycket stora olikheten enligt lärarrådets förslag i lönesättningen för professorerna och laboratorerna vore rimlig.

För laboratorernas och övriga underlärares del hängde frågan om lönesättningen intimt samman med frågan, i vad mån tjänstgöringen vid institutet lämnade tid övrig för privatpraktik. Hållandet av lokal, utrustning och personal för privatpraktik vore ett mycket kostsamt företag, särskilt i Stockholm, och dessa kostnader vore fasta, alltså oberoende av huru många timmar om dagen tandläkaren hade tillfälle att arbeta i sin praktik. Uppenbarligen fordrades under alla förhållanden en viss praktiktid per dag redan för att få dessa kostnader täckta och ytterligare arbetstid för att praktiken skulle kunna giva det överskott, som för laboratorernas del skulle kunna utgöra ett rimligt tillskott till den låga lönen.

Om man utginge från den såsom normal ansedda 7-timmarsarbetsdagen, som icke syntes böra överskridas åtminstone av de lärare, av vilka man väntade att de under ytterligare ett antal timmar skulle producera vetenskap, funne man, att för laboratorerna 3 timmar återstode för privatpraktik. Enligt omfattande utredningar, som tidigare ställts till lärarrådets förfogande, framginge, att en så kort tid som 2—3 timmar för privatpraktik i allmänhet icke gäve något som helst överskott. Att de icke-ordinarie lärarna hittills lyckats hålla uppe en dräglig ekonomisk ställning genom att liksom tandläkare i allmänhet arbeta långt utöver normalarbetsdagen, vore ett tillstånd, som icke borde fortsätta, i fall man väntade, att institutionslärarna i första hand skulle svara för framstegen inom odontologien.

Med kännedom om att en lönande privatpraktik icke kunde förenas med en alltför lång daglig tjänstgöring vid institutet, hade lärarrådet föreslagit och kanslern tillstyrkt en anordning, enligt vilken avdelningschefer och laboratorer skulle erhålla möjlighet att bedriva privatpraktik i lokaler inom institutet. Fördelarna härmed för lärarna skulle vara, att omkostnaderna sannolikt skulle bli något lägre och en del restider bortfalla. Emellertid medförde detta förslag många vanskligheter. Ovisst vore, om vederbörande lärares klientel vore villigt att komma till tandläkarinstitutet från de olika stadsdelar, där praktiken varit belägen. Enligt uppgjorda planritningar komme såväl mottagnings- som väntrumsförhållandena ingalunda att motsvara de anspråk, som ett nutida privatklientel ställde. Det torde vara förstäeligt, att de berörda lärarna ställde sig mycket tveksamma inför risken att förlora det kapital, som

en inarbetad praktik representerade. Riktigast vore väl att beräkna en så skälig lön även för de underordnade lärarna, att det stora riskmoment, som otvivelaktigt vore förenat med en överflyttning av privatpraktiken till tandläkarinstitutet, kunde anses kompenserat.

Föreningen ville som sin åsikt framhålla, att laboratorerna på grund av de anspråk, som komme att ställas på denna lärarkategori, borde beredas ordinarie anställning.

De två övriga, till numerären största lärargrupperna, assistenter och amanuenser, komme enligt förslaget såsom innehavare av förordnanden och därmed följande avsevärt lägre löneplacering att ekonomiskt nästan helt vara beroende av sin privatpraktik. Det syntes därför vara förenat med avsevärda risker för rekryteringen av dessa lärarkategorier att öka den dagliga tjänstgöringstiden utöver den nuvarande även med beaktande av den ringa förbättring i löneförhållandena, som föreslagits.

För egen del framhöll jag, att de av lärarrådet framlagda förslagen angående utbildningen och personalorganisationen vid tandläkarinstitutet stode i samband med frågorna om anordnandet av utvidgade lokaler för institutet och anskaffande av ökad och moderniserad utrustning för detsamma. Erforderliga åtgärder härutinnan kunde emellertid icke slutföras omedelbart utan tidigast inom loppet av något år. Först med ingången av budgetåret 1944/45 syntes med hänsyn härtill en omläggning av utbildningen kunna genomföras och en mer väsentlig förstärkning av personalorganisationen bliva erforderlig. Det vore därför tillräckligt, om förslag härutinnan förelades 1944 års riksdag. Med hänsyn till vad under ärendets behandling anförts bland annat från tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares sida syntes dessutom vissa spörsmål beträffande personalorganisationen böra tagas under förnyat övervägande. Beträffande utbildningen vid tandläkarinstitutet erinrade jag, att någon organiserad undervisning i barntandvård icke förekomme vid institutet. Viss utbildning i nämnda ämne och i ortodonti ägde emellertid rum i samband med undervisningen i protéslära och tandfyllning. Denna provisoriska anordning hade icke visat sig vara tillfyllest. Särskilt med hänsyn till folktandvården syntes det nödvändigt att sörja för en fullgod undervisning i dessa betydelsefulla grenar av tandvården. Det av lärarrådet framlagda förslaget, att en särskild ortodonti- och barntandvårdsavdelning skulle upprättas, ansåg jag mig därför böra i princip tillstyrka. Likaså fann jag, att övertygande skäl blivit anförda för att röntgenutbildningen förstärktes. Institutets organisation borde alltså utbyggas efter dessa riktlinjer. Beträffande personalorganisationen framhöll jag — utan att då annat än delvis taga ställning till förslagets olika detaljer — att jag i stort sett ansåge lärarrådets förslag ägnat att läggas till grund för nämnda organisation. I samband med institutets medelsäskanden för budgetåret 1944/45 syntes ifrågavarande organisationsspörsmål i övrigt få göras till föremål för ett mera ingående bedömande. Med anledning av att allmänna lönenämnden framhållit önskvärldheten av en närmare utredning angående det mest ändamålsenliga ordnandet av institutets chefsfråga uttalade jag, att jag ansåge, att en sådan

utredning i sinom tid borde komma till stånd. I samband därmed förtjänade även övervägas, huruvida någon förändring borde vidtagas i fråga om tandläkarinstitutets organisatoriska anknytning till karolinska institutet.

Riksdagen fann sig kunna giva förslagen om upprättande av en särskild ortodonti- och barntandvårdsavdelning samt förstärkning av röntgenutbildningen sin principiella anslutning och ansåg med hänsyn härtill tandläkarinstitutets organisation böra utbyggas efter dessa riktlinjer. Tillika framhöll riksdagen angelägenheten av att vid undervisningens uppläggning särskild hänsyn toges till folktandvårdens behov och speciella förhållanden.

Lärarrådets förslag år 1943.

Lärarrådet framhåller i sin ovannämnda skrivelse den 16 juni 1943, att de av lärarrådet nu framlagda förslagen icke innebära och icke heller avse att utgöra en lösning av de organisationsproblem, som med hänsyn till tandläkarutbildningens kvalitet och andra förhållanden föreligga, och anför i anslutning härtill beträffande dessa organisationsproblem bland annat följande.

Frågor rörande patienttillgången. En nödvändig förutsättning för undervisningen vid tandläkarinstitutet är, att en god tillgång till patienter finnes. För att säkerställa denna räcker det icke med att sådana åtgärder från det allmännas eller från andra tandvårdande institutioners sida underlåtas, som äro ägnade att draga bort vårdsökande klientel från tandläkarinstitutet. Detta måste därjämte vara organiserat på ett sätt, som möjliggör en god och någorlunda snabb tandvård åt patientklientelet på tider, som även passa patienterna. Vidare måste med hänsyn till undervisningens behov tandvårdsfallen vara tillräckligt varierande och föreligga under hela läsåret.

I sistnämnda avseenden äro förhållandena vid tandläkarinstitutet icke tillfredsställande. Visserligen skapar den nu föreslagna förstärkningen av institutets personalorganisation och den planerade nya lokala och tekniska utrustningen bättre förutsättningar än hittills för att meddela en god och snabb tandvård, varigenom patienternas väntetider såväl före som under behandlingen nedbringas. Men den omständigheten att den tandvårdande verksamheten till största delen är inställd under omkring tre månader av året under sommar- och julferier innebär dels att institutet går förlustigt ett värdefullt klientel dels ock att de vårdsökande i viss omfattning icke kunna effektivt utnyttjas för undervisningen.

Såvitt lärarrådet kan finna, kunna dylika väsentliga olägenheter icke undgås med mindre institutets patientbehandlingsverksamhet upprätthålles även under jul- och sommarferierna i sådan begränsad omfattning, som genom ett effektivt utnyttjande av lärarkrafterna kan åstadkommas. Vidare måste i framtiden hela det hjälpsökande klientelet kunna erhålla behandling på institutet. För undervisningen komme emellertid detta att medföra även andra fördelar än de nu närmast antydda. Ett större urval av för undervisningen erforderliga fall skulle ernås. Vidare skulle de studerande, som före en termins slut icke hunnit fullt avsluta påbörjade arbeten, kunna göra detta utan avbrott för ferien. Eljest förlorad studietid skulle härigenom inbesparas och en smidigare anpassning av elevernas arbeten skulle vinnas efter tillgängliga arbetsplatser. Ett bättre utnyttjande av resurserna skulle därigenom vinnas,

och eljest lätt uppkommande stockningar undgås. I själva verket skulle en sådan anordning i sin mån medverka till en snabbare examination från institutet.

En organisation i enlighet med vad sålunda anförts innebär, att institutets kliniker i större omfattning än vad hittills varit fallet utnyttjas icke blott för elevernas utan även för tillgängliga lärarkrafters patientvårdande verksamhet för hela det hjälpsökande klientelet.

Enligt lärarrådets uppfattning är det vidare nödvändigt, att folktandvården i Stockholm ordnas i nära samband med tandläkarinstitutet. Antingen måste institutet själv driva en tillräckligt omfattande klinisk verksamhet eller ock måste kliniker av huvudmannen för folktandvården i tillräcklig utsträckning ställas till förfogande för institutets verksamhet. Vid bedömandet av dessa spörsmål måste ihåggkommas, att en till institutet knuten modern tandklinik med verkliga vårdmöjligheter för alla förekommande fall skulle vara av den största betydelse för tandläkarutbildningen. Endast med tillgång till en sådan och en lämpligt organiserad lärarkår kan undervisningen bli fullt allsidig och effektiv och lämna de studerande kännedom och kunskap om vissa fall och viktiga behandlingsmetoder, för vilka de eljest i sin praktik stå främmande. I nuvarande läge ger nämligen tandläkarinstitutets resurser icke möjlighet att omhändertaga och utnyttja vissa svårare fall, vilka visserligen på grund av sin art icke kunna överlämnas till behandling av de studerande men som äro av största vikt för undervisningen och därför böra ingående demonstreras.

Lärarrådet har haft en direkt anledning att i detta sammanhang beröra ifrågavarande spörsmål, enär lärarrådet av åtskilliga andra skäl i det följande föranleds till öfvervägande av en organisation av institutet, som ger möjlighet till att i lämplig och i av blivande praktiska erfarenheter betingad utsträckning tillgodose även nu nämnda behov och synpunkter.

Nya undervisningsämnen vid tandläkarinstitutet. Frånsett den personalförstärkning, som nu är aktuell med hänsyn till den föreslagna utökningen av elevantalet och som praktiskt taget helt betingas av denna omständighet, har institutets lärarorganisation kvalitativt sett varit i huvudsak oförändrad sedan institutets tillblivelse. Detta förhållande svarar icke väl mot utvecklingen på området och mot den betydelse för individens och släktets allmänna hälsotillstånd, som den medicinska sakkunskapen numera tillmäter tandsjukdomarna och tändernas förhållanden. Vissa vid institutet företrädde ämnens omfattning har ofantligt ökat och därjämte ha flera nya specialämnena uppstått. För att en fullt allsidig och effektiv undervisning, som tillika giver de studerande kännedom och kunskap om sådana fall, för vilka de eljest komma att stå främmande, skall kunna meddelas vid institutet och förutsättningar för en verklig vetenskaplig forskning skola föreligga därstädes, måste institutets behov av ytterligare lärarkrafter och speciallärare tillgodoses. Även om detta med hänsyn till rådande förhållanden icke kan ske omedelbart, anser sig lärarrådet redan nu böra i korthet omnämna arten av de önskemål, som närmast föreligga för institutets fortsatta utveckling. Den i och för sig omfattande och kostbara omorganisation av institutet, som nu är under genomförande för att öka dess examinationskapacitet, kan eljest lätt leda till den uppfattningen, att en organisation av institutet därigenom vunnits, som även tillgodose de av den vetenskapliga utvecklingen betingade behoven.

Bland de föreliggande önskemålen för framtiden vill lärarrådet främst nämna följande. Såsom av namnet framgår, omfattar den särskilda avdelningen för

ortodonti- och barntandvård, som torde komma att inrättas vid institutet, två ämnen. Av kostnadshänsyn har lärarrådet i framställningen av den 16 februari 1942 likväl för avdelningen föreslagit allenast en laborator. Lika med medicinalstyrelsen anser lärarrådet behövt med ytterligare en laborator å avdelningen. Såsom medicinalstyrelsen uttalat, torde det nämligen bli svårt att erhålla en laborator-avdelningschef, som har den nödiga kompetensen i båda ämnena. I detta sammanhang vill lärarrådet framhålla, att folk-tandvårdstandläkaren i mycket stor utsträckning är och skall vara sysselsatt med tandvård för småbarn och skolungdom. Med hänsyn härtill bör till ifrågasvarande avdelning vid institutet knytas en speciallärare i pediatrik. Vidare vill lärarrådet särskilt understryka det stora behovet av en lärarbefattning i internmedicin vid institutet. Bland de ämnen, som numera erhållit en särskild betydelse för tandläkarutbildningen vill lärarrådet ytterligare nämna metallurgin och bakteriologin. Dessa ämnen äro därjämte så speciella, att de även av denna anledning behöva företrädas av speciallärare. Ett stort behov föreligger därför av ett metallurgiskt och ett bakteriologiskt laboratorium med var sin laborator såsom föreståndare. Även ett kliniskt laboratorium behöver inrättas, vars främsta uppgift bör vara att handha det dagliga kliniska rutinarbetet för patientundersökning. Även detta laboratorium bör förestås av en laborator, som tillika meddelar undervisning inom området. Lärarrådet anser sig vidare böra räkna med en sådan omläggning av kirurgiundervisningen vid institutet, att nuvarande arvodesbefattningen i ämnet omändras till en lärarbefattning i kirurgi med särskild inriktning på käkkirurgin. På detta sätt skulle samarbetet mellan institutet och karolinska sjukhusets tandpoliklinik kunna ordnas tillfredsställande genom att denne kirurg samtidigt vore föreståndare för kliniken. I samband därmed torde det bli nödvändigt inrätta en laboratorsbefattning i käkprotetik. Slutligen vill lärarrådet nämna, att medicinalstyrelsen nyligen aktualiserat frågan om undervisning vid institutet i social tandvård samt angående gällande administrativa bestämmelser m. m., som beröra tandläkarnas verksamhet.

Genom den nu lämnade översikten, som givetvis icke är uttömmande och ej heller innebär några definitiva ställningstaganden, har lärarrådet velat framlägga de ungefärliga riktlinjer, vilka den fortsatta utvecklingen av tandläkarinstitutet synas böra följa. Lärarrådet torde i sinom tid få återkomma med vederbörliga framställningar och anslagsäskanden.

Tandteknikerfrågan. I sin skrivelse den 16 februari 1942 framhöll lärarrådet önskvärdheten av att en skicklig tandteknikerkår tillskapas. Detta kan emellertid uppnås endast genom en grundlig teoretisk och teknisk skolning av de blivande tandteknikerna, som bör äga rum under ledning av tandläkarinstitutet. Lärarrådet erinrade därvid om att — efter Kungl. Maj:ts uppdrag — lärarrådet år 1939 verkställt utredning och avgivit förslag till tandteknikernas utbildning och yrkesverksamhet. I detta sammanhang vill lärarrådet framhålla behovet av att frågan om tandteknikernas utbildning upptages till avgörande inom en nära framtid.

Tandsköterskefrågan. Såsom lärarrådet anförte i framställningen av den 16 februari 1942, böra tandsköterskorna med hänsyn till de ökade krav, som ställas på dem, erhålla en mera omfattande utbildning än som nu meddelas dem vid institutet. I den mån tandläkarnas antal ökar, uppstår därjämte behov av ytterligare tandsköterskor. En omorganisation och utvidgning av den nuvarande utbildningen synes därför påkallad. Det är lärarrådets avsikt att i sinom tid framlägga förslag härom.

Antalet befattningar och löneställning vid nuvarande förhållanden och enligt lärarrådets förslag av år 1943 framgår av nedanstående sammanställning.

Nuvarande organisation			Lärarrådets förslag		
Befattning	Antal	Löneställning	Befattning	Antal	Löneställning
<i>Lärare.</i>			<i>Lärare.</i>		
Professorer	3	A 30	Professorer	3	A 30
Laborator vid röntgenlaboratoriet	1	7 600	Laboratorer	6	A 28
Laboratorer	7	5 400	Förste assistenter	3	Eo 18
Assisterande lärare	2	5 400	Assistenter	12	4 650
Extra lärare	8	3 600	Assistent å mottagningsavdelningen	1	4 650
Röntgenassistent	1	3 600	Amanuenser	18	2 100
Assistenter	2	2 200			
»	13	1 800			
<i>Sköterske- och biträdespersonal.</i>			<i>Sköterske- och biträdespersonal.</i>		
Laboratoriebiträde	1	A 7	Laboratoriebiträde	1	A 7
Sköterska	1	A 7	Sköterskor	3	A 7
Sköterskor	2	Eo 7	»	2	Eo 7
Sköterska	1	Eo 6	Tandsköterskor	12	Eo 6
Tandsköterskor	5	Eo 6	Kontrollbiträden	3	Eo 4
»	2	timp.	Tekniska biträden	3	Eo 4
Kontrollantbiträden	3	3 200	Kliniskt biträde	1	Eo 4
Tekniska biträden	2	3 200	Skrivbiträden	3	Eo 2
Biträde	1	1 950			
<i>Gemensam personal.</i>			<i>Gemensam personal.</i>		
Inspektor	1	1 700 (+ 1 200)	Inspektor	1	1 700 (+ ökad ersättning)
Sekreterare	1	2 800	Sekreterare	1	3 400
Kassörskas	1	A 7	Kassörskas	1	A 7
»	1	Eo 7	»	1	Eo 7
Kanslibiträde	1	A 7	Kanslibiträde	1	A 7
			Tandtekniker	1	7 200
Reparatör	1	A 7	Reparatör	1	A 7
Vaktmästare, tillika portvakt	1	3 500	Vaktmästare, tillika portvakt	1	3 800
Tamburvakt	1	3 200	Tamburvakt	1	3 200
			Reparatörsbiträde	1	3 200
			Preparatris	1	Eo 7

Sammanlagda antalet befattningshavare skulle enligt lärarrådets nu framlagda förslag ökas från 64 till 82.

I detta sammanhang torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 3 september 1943 anvisat medel till anställande under innevarande läsår av en extra laborator vid tandläkarinstitutet, sedan det visat sig, att antalet deltagare i den propedeutiska undervisningen vid institutet kunde beräknas komma att uppgå till omkring 120 med hänsyn till att ej mindre än 21 medicinska kandidater anmält sig till inträde vid institutet. Jag erinrar vidare, att Kungl. Maj:t genom beslut den 26 november 1943 anvisat medel till viss förstärkning av biträdespersonalen vid tandläkarinstitutet, med hänsyn till att institutets tandkirurgiska avdelning från och med höstterminen 1943 hålles öppen hela dagen och ej som tidigare endast på förmiddagen. I ovanstående sammanställning har ifrågakvarande personal, till vars avlönande medel utgår från femte och åttonde huvudtitlarnas anslag till extra utgifter, icke medtagits.

Lärarpersonalens samt sköterske- och biträdespersonalens av lärarrådet beräknade fördelning på de olika avdelningarna vid institutet framgår av nedanstående sammanställning.

A v d e l n i n g	Befattningar och antal										
	Professor	Laborator	Förste assistent	Assistent	Amanuens	Laboratoriebiträde	Sköterska	Tandsköterska	Kontrollbiträde	Tekniskt biträde	Kliniskt biträde
I. Protésavdelningen	1	1	1	5	1	1	1	2	1	—	1
II. Tandfyllningsavdelningen	1	1	1	2	6	—	1	2	1	1	1
Rotfyllningskliniken	—	1	—	1	2	—	—	3	—	—	—
III. Tandkirurgiska avdelningen	1	1	1	1	4	—	1	2	1	—	1
IV. Röntgenlaboratoriet	—	1	—	1	3	—	1	1	—	2	—
V. Ortodonti- och barntandvårdsavdelningen	—	1	—	2	2	—	1	1	—	—	—
VI. Mottagningsavdelningen	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—

Lärarrådet har i sitt nu framlagda förslag beträffande personalorganisationen frånträtt sitt tidigare förslag beträffande laboratorernas ställning. Medan det förra förslaget upptog nio laboratorstjänster — åtta extra ordinarie i 21 lönegraden och en ordinarie i 22 lönegraden — föreslås nu sex ordinarie laboratorstjänster i 28 lönegraden och tre extra ordinarie förste assistentstjänster i 18 lönegraden. Det nu framlagda förslaget innebär vidare — förutom en mindre höjning av det till en vaktmästare, tillika portvakt, utgående arvodet — anställande av, utöver vad tidigare föreslagits, ytterligare

tre befattningshavare, nämligen dels en assistent med ett årligt arvode av 4 650 kronor, dels en tandsköterska i lönegraden Eo 6, dels ock en tandtekniker med ett arvode av 7 200 kronor för år. Assistenten och tandsköterskan avses för tjänstgöring på en av lärarrådet nu föreslagen mottagningscentral för patienter vid institutet. Beträffande nämnda spörsmål och frågan om personalorganisationens genomförande anför lärarrådet huvudsakligen följande.

Laboratorstjänsterna på protés-, tandkirurgiska och tandfyllningsavdelningarna. Vid sitt förnyade övervägande av frågan om laboratorernas ställning utgår lärarrådet med hänsyn till rådande allmänna förhållanden från att kostnaderna för lärarorganisationen så vitt möjligt alltför skola hållas inom den i framställningen av den 16 februari 1942 angivna ramen.

För att undervisningen på nämnda tre avdelningar skall vara lämpligt anordnad kräves, att den dagliga tjänstgöringen för laboratorerna är tillräckligt omfattande. I nyssnämnda framställning räknade lärarrådet för vardera laboratorn med fyra timmars daglig tjänstgöring, därav tre timmar avsåg kursgivning och kliniktjänstgöring samt en timme tentamina och andra med undervisningen sammanhängande uppgifter. Tiden för kursgivning och kliniktjänstgöring kan under inga omständigheter sänkas, därest den föreslagna organisationen i övrigt skall kunna bibehållas. En nedsättning av tiden för övriga uppgifter kan icke heller ske, utan att undervisningen blir lidande. En ständig tillsyn och kontroll över verksamheten, särskilt på kliniksalar, måste nämligen ofrånkomligen äga rum av en befattningshavare i ansvarig ställning. Ytterst bär givetvis avdelningsföreståndaren ansvaret för vad som sker på avdelningen. Det är emellertid med hänsyn till hans övriga omfattande arbetsuppgifter och begränsade arbetstid icke möjligt för honom att ständigt personligen övervaka arbetet på avdelningen. Han behöver därför vid sin sida någon, som närmast under honom kan utöva ifrågavarande tillsyn och handledning. I lärarrådets tidigare förslag avsågs laboratorerna jämväl för denna uppgift. För ändamålet fördelaktigare vore givetvis, om denna viktiga tillsynsverksamhet närmast under avdelningschefen finge vila på en befattningshavare i högre ställning och med längre daglig tjänstgöringstid i stället för på två med kortare dagligt arbete. Lärarrådets tidigare förslag inrymde emellertid icke möjlighet därtill.

Särskilt om, såsom nu är fallet, samtliga lärartjänster utom avdelningsföreståndarnas äro arvodestjänster och sålunda icke förenade med pensionsrätt, äro de band, som förena lärarna med institutet, svaga och frestelsen stor att efter någon tids meriterande verksamhet därstädes övergå till en ekonomiskt mera lönande privat verksamhet. Numera utgöra därjämte inspektörsbefattningarna och lasarettstandläkartjänsterna inom folktandvården en lockelse för dessa lärare. Tillräcklig hänsyn måste fästas vid angivna omständigheter vid bestämmande av anställningsförhållandena för sådana lärare, som avses att för alltid eller för någon längre tidsperiod vara knutna vid institutet. Det är därvid icke endast fråga om att göra en lämplig avvägning mellan ifrågavarande lärare och andra statliga befattningshavare. Det gäller i stället i första hand att tillse, att anställningsförhållandena bestämmas så, att institutet kan förvärva och behålla lärarkrafter av den kvalitet, som kräves för undervisningen och den fortsatta odontologiska utvecklingen. Det är i längden icke försvarligt, att, såsom nu är fallet, flertalet laboratorstjänster skola stå lediga i brist på kompetenta sökande. Anledningen till den nuvarande situationen är givetvis, att gällande anställningsvillkor icke locka lämp-

liga tandläkare att meritera sig till ifrågavarande befattningar. En ändring härutinnan måste ovillkorligen komma till stånd, om institutet skall kunna fylla sin undervisningsuppgift.

En av de i detta sammanhang viktigaste omständigheterna är den dagliga tjänstgöringstidens längd. Sett ur ifrågavarande lärares synpunkt måste antingen heltidsanställning beredas dem eller ock bör deras tjänstgöring begränsas så, att den lämnar utrymme för en samtidig privatpraktik. För att en deltidсанställning skall möjliggöra en lönande samtidig privatpraktik ha lärarna hos lärarrådet hävdadt, att en daglig tjänstgöring vid institutet av fyra timmar icke är godtagbar. Tiden borde begränsas till tre timmar. I omfattande utredningar ha de velat påvisa, att med hänsyn främst till de fasta kostnaderna för en privatpraktik en till två à tre timmar begränsad daglig privatpraktik i allmänhet icke ger något som helst överskott. Lärarrådet är icke i tillfälle att fälla ett bestämt omdöme beträffande sistnämnda fråga. Så många faktorer verka i det enskilda fallet i olika riktningar, att ett generellt ställningstagande är omöjligt. Det är emellertid givet, att det ekonomiska resultatet av en privatpraktik, där samtliga fasta kostnader skola belastas verksamheten, blir i hög grad olika, om praktiken utövas tre eller fyra timmar dagligen. Det är insikten härom, som föranlett lärarrådets tidigare förslag om rätt för laboratorerna att utöva privatpraktik på institutet och därvid utan ersättning utnyttja den fasta utrustningen därstädes. Härmed avsåg lärarrådet, att dessa lärares utgifter för praktiken skulle så nedbringas, att den bleve skäligt lönande även vid en beräknad daglig praktiktid av endast tre timmar. I sin tur skulle detta möjliggöra en ur institutets synpunkt tillräckligt omfattande daglig lärartjänstgöring.

Då emellertid förslaget om rätt till privatpraktik på institutet för ifrågavarande lärare mött motstånd och de därav berörda lärarna själva icke ansett rätten, sådan den utformats, innebära tillräckliga eller ens några förmåner, vill icke heller lärarrådet vidhålla förslaget. Även enligt lärarrådets mening kan det vara förenat med olägenheter (ur kontrollsynpunkt och eljest), om allt för många lärare utöva privat verksamhet inom institutet.

Lärarrådet anser sig dock icke kunna gå med på att — i samband med att rätten till privatpraktik på institutet bortfaller — ifrågavarande laboratorers dagliga tjänstgöringsskyldighet begränsas till tre timmar. Skälen här för framgå av det förut anförda. Någon annan utväg måste alltså utfinnas.

I detta läge kan det måhända synas närmast till hands att bereda samtliga ifrågavarande laboratorer heltidsanställning. Detta skulle emellertid medföra avsevärda kostnadsökningar för staten. Med hänsyn härtill och av skäl, som torde framgå i det följande, är lärarrådet icke för närvarande berett att framlägga förslag därom, även om lärarrådet hyser den uppfattningen, att läget så småningom kommer att ändras i den riktningen, att tanken kommer att realiseras.

I stället vill lärarrådet föreslå, att på envar av institutets ifrågavarande tre avdelningar den ena laboratorstjänsten omändras till heltidstjänst i lönegrad A 28. För innehavaren av befattningen skulle fordras disputationssprov. Den andra befattningen skulle alltfört vara en deltidstjänst. Med hänsyn till den ökning av lärartimmarna på varje avdelning, som heltidstjänsten innebär, skulle i stället denne deltidstjänstgörande lärares dagliga tjänstgöringsskyldighet kunna begränsas i överensstämmelse med de från lärarhåll framställda önskemålen och fastställas till tre timmar, varför möjlighet skulle finnas för honom att utöva privatpraktik *utom* institutet. Beträffande anställningsför-

hållandena i övrigt för denne befattningshavare, som lärarrådet anser lämpligen böra benämnas förste assistent, vill lärarrådet framhålla följande. I motsats till de lägre lärarbefattningarna vid institutet (amanuenser och assistenter) — vilka tjänster samtidigt äro att betrakta såsom utbildningsplatser, avsedda att av samma person innehavas endast ett par år — böra ur undervisningens synpunkt ombyten på förste assistenttjänsterna så mycket som möjligt undvikas. Då det visat sig, att de med arvoden avlönade lärarna i en ur institutets synpunkt allt för stor utsträckning utan varsel avbryta sina anställningar för att övergå till privat verksamhet, skulle det beträffande förste assistenterna vara av värde att anknyta dem till institutet på ett så fast sätt, att de icke för sin egen skull utan vägande skäl lämna befattningarna. På grund härav vill lärarrådet förorda, att de — trots den relativt korta dagliga tjänstgöringsskyldigheten — beredas extra ordinarie ställning samt placeras i 18 lönegraden. Den med en dylik anställningsform förenade pensionsrätten och utsikten att, efter vederbörlig meritering, i sinom tid vinna befordran till högre lärartjänst vid institutet skulle bidraga till att knyta dem tillräckligt fast vid detta. Härigenom skulle på ett tidigt stadium därför lämpliga och för vetenskaplig forskning intresserade unga tandläkare lockas att ägna sig åt undervisning och vetenskap. Såsom kompetenskrav för ifrågavarande förste assistenter torde böra uppställas, att de med goda vitsord tjänstgjort såsom amanuenser och assistenter vid institutet samt därjämte avlagt godkända undervisningsprov inför lärarrådet.

Lärarrådet återkommer härefter till tjänstgöringsförhållandena för laboratorn i 28 lönegraden, som förutsatts skola fullgöra en daglig tjänstgöring av sju timmar.

En omständighet av särskilt stor betydelse är, enligt lärarrådets mening, att varje vid tandläkarinstitutet tjänstgörande lärare även utövar praktisk tandvårdsverksamhet. Lärarrådet föreslår därför, att i ifrågavarande laboratorers tjänstgöringsskyldighet skall ingå att för institutets räkning dagligen utöva viss tandvård av befintligt överskottsklientel och av sådana fall, vilka icke kunna överlämnas till behandling av de studerande men som likväl böra demonstreras för dem. Av den dagliga arbetstiden av sju timmar för varje laborator synes det böra räknas med att han i genomsnitt använder omkring två timmar för dylik tandvårdsutövning. De återstående fem tjänstgöringstimmarna böra delas mellan den honom enligt undervisningsplanen åvilande kursgivningen och tjänstgöring på kliniksalar och i laboratorier. Tiden för tjänstgöring på klinikerna torde därvid kunna bli tillräckligt omfattande för att en god kontroll av de studerandes patientbehandling skall kunna vidmakthållas och för att möjliggöra en sådan arbetsfördelning mellan avdelningsföreståndaren och laboratorn, att en av dem alltid kan vara tillstädes för att utöva överledningen av undervisningen på klinikerna. Därmed skulle en anordning av stort värde ha vunnits för undervisningen. Härtill kommer, att laboratorn, även under den tid han själv utövar tandvård, befinner sig inom avdelningen och sålunda är tillgänglig, därest något inträffar, som bör påkalla hans ingripande.

Den tandvård av institutets klientel, som dessa laboratorer alltså skulle utöva, bör givetvis ske mot skälig avgift till institutet. Vid dessa avgifters bestämmande torde de patientavgifter, som nu uttagas vid institutet, böra läggas till grund. Med hänsyn till att det är relativt otränade och oerfarna studerande, som utöva den nu förekommande tandvården därstädes, och att denna därför tager avsevärt längre tid än eljest skulle vara fallet, äro nämnda

avgifter relativt låga. För den av ifrågavarande laboratorer meddelade tandvården torde avgifterna kunna sättas icke oväsentligt högre, enligt lärarrådets uppfattning 10 à 15 procent. Av bruttointäkterna för verksamheten böra i första hand gäldas samtliga kostnader för förbrukningsmaterial i samband med varje behandling. Av olika skäl synes det därjämte ofrånkomligt att tillerkänna laboratorn en skälig andel av intäkten. Värdet såväl ur undervisningssynpunkt som med hänsyn till statens ekonomiska vinst av verksamheten blir i hög grad beroende av det intresse, laboratorn nedlägger å uppgiften. Att tillskapa och vidmakthålla ett dylikt intresse hos laboratorn är därför också ett allmänt intresse. Effektivast torde detta ske, om laboratorn även blir ekonomiskt intresserad av verksamheten. Även om de nu föreslagna laboratorstjänsterna placeras så relativt högt som i lönegrad 28, blir lockelsen för de verkligen kompetenta tandläkarna icke tillräckligt stor, därest de icke av sin verksamhet kunna utvinna en inkomst, som överstiger lönen enligt nämnda lönegrad. En alltför stor disproportion skulle eljest föreligga mellan dem och de privatpraktiserande tandläkarna och — vad som synes än allvarligare ur rekryteringssynpunkt — mellan dem och vissa tandläkare inom folktandvården.

Efter verkställd beräkning av omfattningen av den tandvård, som en laborator på ifrågavarande avdelningar torde kunna medhinna under en genomsnittlig daglig arbetstid av två timmar, och den ungefärliga storleken av därifrån inflytande intäkter, har lärarrådet stannat för, att laboratorn bör tillerkännas minst 10 procent av bruttointäkten av sina arbeten. Härigenom torde laboratorn komma att tillföras en inkomst av omkring 2 000 kronor om året. Det därefter uppkommande nettot skulle tillföras statsverket såsom inkomst. Med en enligt lärarrådets mening mycket försiktig beräkning uppskattar lärarrådet detta statens netto till omkring 2 000 kronor om året för varje laborator på ifrågavarande tre avdelningar.

Sistnämnda statsinkomst skulle alltså få en relativt stor betydelse vid bedömandet av den ekonomiska innebörden för staten av den sålunda föreslagna organisationen av ifrågavarande laboratorstjänster. Kostnadsökningen i förhållande till motsvarande förslag av den 16 februari 1942 skulle enligt lärarrådets beräkningar för statsverket understiga 1 000 kronor för avdelning eller tillhoppa för ifrågavarande tre avdelningar 3 000 kronor.

Anordnandet inom tandläkarinstitutet, på sätt i det föregående föreslagits, av en tandvårdsklinik, där ifrågavarande laboratorer bedriva tandvården, skulle bland annat innebära, att institutet med fördel kan hållas öppet för den tandvårdssökande allmänheten hela året. Ifrågavarande laboratorer och under ferier för dem deras vikarier (samt i den utsträckning, som befinnes ändamålsenligt och ekonomiskt fördelaktigt, även andra lärare vid institutet) stå då till förfogande för att för institutets räkning *dels* under terminerna mottaga förefintligt överskottsklientel och sådana fall, som icke lämpligen kunna överlämnas till de studerandes behandling men ändå äro av värde för undervisningen såsom demonstrationsobjekt, *dels ock* under ferierna under sju timmar dagligen för varje lärare behandla det tandvårdssökande klientelet. Kännedomen om att tandvård vid varje tid av året meddelas vid institutet kommer säkerligen i hög grad att bidra till en ökning av patientantalet vid institutet och därmed till större urvalsmöjligheter. En bättre garanti vinnes för att vid varje tid tillräckligt varierande tandvårdsfall stå till förfogande för undervisningens olika områden. Att tandbehandling vid

institutet förekommer även under ferietid, innebär vidare möjligheter till tidsvinst för de studerande.

Ytterligare må nämnas, att den sålunda föreslagna lärartandkliniken giver nya och värdefulla möjligheter för utbildning av tandsköterskor vid institutet.

Tillkomsten av en utan samband med institutet organiserad folktandvård i Stockholm skulle medföra avsevärt försämrade undervisningsmöjligheter vid institutet och tillika starkt stegrade kostnader för staten. Hur denna folktandvårdsfråga slutligen bör ordnas undandraget sig givetvis lärarrådets bedömning för närvarande. Men lärarrådet anser, att en inom institutet bedrivna lärartandklinik i överensstämmelse med vad ovan förordats skulle — utan att utvecklingen föregripes — lämna värdefulla och snart vunna erfarenheter till ledning vid det definitiva ställningstagandet. Det kan då måhända befinnas ändamålsenligt, att någon del av folktandvården i Stockholm omhändertages av institutet. I varje fall kan under inga omständigheter de nu föreslagna åtgärderna komma att verka hindrande vid det framtida lösandet av Stockholms folktandvårdsfråga. Lärarrådet nödgas i detta sammanhang starkt understryka nödvändigheten av att Stockholms folktandvårdsfråga löses på ett sätt, som står i överensstämmelse med tandläkarinstitutets behov och intressen.

Enligt lärarrådets mening kommer en ändrad organisation av laboratorstjänsterna i enlighet med det nu framlagda förslaget att innebära förutsättning för ett förbättrat läge beträffande lärarrekruteringen. Vid institutet kommer hädanefter, därest förslaget bifalles, att finnas en serie tjänster, av vilka de lägre skapa förutsättningar för att den unge odontologen skall kunna vetenskapligt meritera sig och de högre äro tillräckligt förmånliga för att eftersträvas såsom stadigvarande tjänster. Även ur dessa synpunkter synes förslaget väl värt att genomföras.

Övriga laboratorstjänster. Utöver de sex laboratorstjänsterna på protés-, tandkirurgiska och tandfyllningsavdelningarna skulle enligt lärarrådets förslag av den 16 februari 1942 ytterligare ett antal laboratorstjänster finnas vid tandläkarinstitutet. Röntgenlaboratoriet skulle sålunda förestås av en laborator med placering i lönegraden A 22. Den nyinrättade ortodonti- och barntandvårdsavdelningen skulle såsom chef erhålla en laborator i lönegraden Eo 21. Slutligen skulle såsom chef på den under tandfyllningsavdelningen sorterande rotfyllningsklinik finnas en laborator, som likaledes skulle åtnjuta avlöning enligt lönegrad Eo 21. Samtliga dessa skulle liksom de övriga laboratorerna äga rätt att inom institutet utöva privatpraktik med utnyttjande av institutets fasta utrustning.

De synpunkter, som beträffande de sex laboratorerna på förstnämnda tre avdelningar anförts i fråga om den med hänsyn till undervisningens behov erforderliga minsta dagliga tjänstgöringsskyldigheten, gälla i än högre grad laboratorerna å röntgenlaboratoriet, ortodonti- och barntandvårdsavdelningen samt rotfyllningsklinik. Förutom undervisningen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter kommer nämligen att å dessa befattningshavare vila även uppgiften att vara chef och ansvarig ledare för en avdelning.

Ur nämnda synpunkter tala sålunda minst samma skäl, som föranlett förslaget i fråga om de tidigare avhandlade laboratorstjänsterna, för att även nu ifrågakommande tjänster organiseras såsom heltidstjänster i lönegrad A 28 och med samma kompetenskrav å innehavarna som vid övriga laboratorstjänster.

För en blivande lärartandklinik vid institutet är även dessa laboratorers

aktiva medverkan erforderlig. Det för undervisningen tillgängliga tandvårdsmaterialet kommer därigenom att bli mera omfattande och möjligt att bättre utnyttja. Den tandvårdssökande allmänhetens intressen kunna än bättre tillgodoses genom specialistvård m. m. Särskilt inom röntgens område torde en dylik klinik innebära förutsättningar för införande vid institutet av nya utomordentligt värdefulla behandlings- och undervisningsmoment.

I ekonomiskt avseende ställer sig emellertid denna del av organisationen något ofördelaktigare för staten än som blir fallet beträffande laboratorstjänsterna på institutets övriga avdelningar. Lärarrådets förslag i fråga om de sistnämnda innebär, att halva antalet tjänster skola placeras i en lägre lönegrad än enligt förslaget av den 16 februari 1942. Härigenom uppkommer en kostnadsbesparing, som i icke oväsentlig mån motverkar kostnadsökningen för de tjänster, vilka placeras i 28 lönegraden. En motsvarande anordning går icke att vidtaga beträffande nu ifrågavarande tre laboratorer, då endast en laboratorstjänst finnes på varje avdelning. Kostnadsökningen blir därför lika med skillnaden mellan avlöningarna enligt 28 och 21 lönegraden med avdrag för den av laboratorerna till staten intjänade inkomsten från lärartandklinik. I det föregående har statens nettoinkomst från tandläarkliniken beräknats till 2 000 kronor för år och laborator. Beträffande nu ifrågavarande tre laboratorer torde läget dock bli något annorlunda. Under det att den röntgenfotografiska och terapeutiska verksamheten kommer att lämna ett nettoöverskott för staten, som nu torde kunna beräknas till minst 3 000 kronor om året, torde med hänsyn till arten av förekommande arbeten motsvarande inkomst av laboratorns vid ortodonti- och barntandvårdsavdelningen verksamhet komma att stanna vid 500 å 1 000 kronor. Vid rotfyllningsavdelningen torde den bli än mer obetydlig. Lärarrådet har då räknat med att laboratorn ur bruttointäkterna, sedan materialkostnaderna guldits, erhållit ett minsta belopp av 2 000 kronor. Med hänsyn till angivna förhållanden räknar lärarrådet med att i jämförelse med förslaget av den 16 februari 1942 en nettokostnadsökning för staten uppkommer med i genomsnitt 3 000 kronor för envar av ifrågavarande tre laboratorer eller sålunda med 9 000 kronor för år.

Hela omorganisationen av tandläkarinstitutets laboratorstjänster i enlighet med vad lärarrådet i det föregående och nu föreslagit kan sålunda beräknas kosta statsverket 12 000 kronor om året — ett belopp, som lärarrådet med hänsyn till den omedelbara och framtida räckvidden av omorganisationen finner mycket rimligt.

Anordnande av central mottagning av patienter. Frågan om anordnande av en mottagningscentral vid tandläkarinstitutet för patienterna, avsedd att på lämpligaste sätt fördela patienterna på institutets olika avdelningar, är av omedelbar betydelse icke blott för institutets tandvårdssökande klientel utan i hög grad även för möjligheterna att för undervisningen effektivt utnyttja detta klientel. Behovet av en rationell anordning i fråga om patientmottagningen är redan stort. Det kommer emellertid att avsevärt stiga dels i samband med den ökning av antalet behandlingsfall, som följer av ett större elevantal vid institutet, och dels på grund av lärartandklinikens tillkomst.

Institutet har för närvarande fyra särskilda mottagningar, nämligen en på vardera av de tre huvudavdelningarna samt en på barntandvårdsavdelningen. Den vård sökande patienten måste därför på egen hand avgöra, till vilken avdelnings vårdform hans bettskada hör. I ett stort antal fall kan emellertid patienten icke själv taga ställning därtill, utan kommer till orätt mottagning

och måste efter onödiga dröjsmål remitteras till annan avdelning. Den situationen är tyvärr icke ovanlig, att patienten efter en veckolång vandring från avdelning till avdelning till slut efter grundlig undersökning icke befinnes lämplig såsom undervisningsfall. Givetvis äro dylika olämpliga mottagningsförhållanden i högsta grad skadande för institutets anseende. Ett stort och för undervisningen värdefullt klientel undandragas institutet.

Redan det anförda torde visa, att en ändring i dessa förhållanden är nödvändig. Än mera trängande framstår detta, sedan institutet omorganiserats för att kunna mottaga ett ökat elevantal. För att på olika vägar effektivt tillgodose undervisningens behov måste för framtiden i största utsträckning allt hjälpsökande klientel tillvaratagas av institutet.

En ändamålsenlig och snabb sortering av det tandvårdssökande klientelet kan icke ske annat än på en för institutet gemensam särskild mottagningsavdelning, varifrån efter ett noggrant konstaterande av patientens vårdbehov denne kan remitteras till den lämpligaste avdelningen eller, därest fallet icke är passande såsom elevuppgift, till lärartandkliniken. Jämväl då kommer fallet undervisningen tillgodo.

En mottagningsavdelning torde böra ha en gentemot institutets övriga avdelningar fullt självständig ställning. Med hänsyn härtill och till de i många fall synnerligen kvalificerade ställningstaganden, vilka behöva tagas inom denna avdelning, kunna vägande skäl anföras för att avdelningen skall stå under ledning av en tjänsteman i lägst laborators ställning.

Av kostnadsskäl och i övrigt i avvaktan på närmare erfarenheter vill lärarrådet emellertid föreslå, att ledningen av det dagliga rutinarbetet och den undervisning, som bör meddelas på avdelningen, anförtras åt en assistent. Så vitt nu kan bedömas, torde avdelningen böra hållas öppen för allmänheten tre timmar dagligen. Till biträde åt assistenten bör finnas en tandsköterska, som kan förväntas få full sysselsättning även under den del av arbetstiden, då avdelningen ej hålles öppen för allmänheten. På avdelningen böra vidare tjänstgöra lämpligt antal tandsköterskeelever. Avdelningen tillskapar sålunda ökade möjligheter för utbildning av tandsköterskor, varav ett stort behov föreligger.

Med hänsyn till assistentens underordnade tjänsteställning torde ifrågasvarande avdelning böra i administrativt och liknande avseende ställas under överledning av inspektor, som efter samråd med vederbörande professorer vid institutet bör äga meddela beslut i de frågor, som eljest ankomma på avdelningschefs avgörande.

Tillräckliga lokaler för avdelningen torde kunna beredas genom mindre jämkningar i det av statsmakterna nu godtagna ombyggnadsförslaget.

Kostnaderna för ifrågasvarande mottagningsavdelning skulle sålunda begränsas till avlöningarna åt en assistent och en tandsköterska. Assistenten torde böra tillerkännas ett arvode av 4 650 kronor och tandsköterskan anställas såsom extra ordinarie i 6 lönegraden med en begynnelselön, som alltså inklusive dyrtidskompensation för närvarande skulle uppgå till omkring 4 150 kronor. Därest assistenten så skulle önska, torde han böra äga rätt att utöva tandvård inom lärartandkliniken på samma sätt som laboratorerna och med rätt till ersättning enligt samma grunder som dessa. Härigenom skulle sannolikt icke oväsentliga nettointäkter tillföras statsverket.

Statens kostnad för ifrågasvarande avdelning kan sålunda beräknas uppgå till högst omkring 8 800 kronor om året.

Inrättande av en befattning såsom tandtekniker. Under årens lopp har ett allt större behov framträtt av en vid tandläkarinstitutet anställd tandtekniker. Inom institutets samtliga avdelningar förekomma sålunda i förhållandevis stor omfattning tandteknikerarbeten, vilka ej lämpligen kunna eller av andra skäl ej böra överlämnas till eleverna. I vissa fall skulle det nämligen verka väsentligt hindrande för klinikerbetena och fördröjande för de studerande, om dessa själva skulle verkställa sådana tandteknikerarbeten, som icke direkt höra samman med det stadium, på vilket studierna just vid tillfället befinna sig. Vidare måste ej sällan hänsyn till patienten föranleda, att protésarbeten iordningställas av andra än elever. Redan med nu rådande belastning på protésavdelningens laboratorier ha stora svårigheter mött att inom skälig tid få nödvändiga protésarbeten färdigställda. Även av denna anledning har avdelningen tvingats att i viss utsträckning anlita tekniker utanför institutet.

Hittills har emellertid lärarrådet icke ansett sig böra begära medel till avlöning åt en tandtekniker vid institutet, enär arbetsuppgifterna för honom icke synts tillräckligt stora för att garantera full tjänstgöring. Härutinnan kommer emellertid den nu beslutade utvidgningen av institutet att ästadkomma en ändring. De föreliggande organisationsförslagen förutsätta, att tandläkarinstitutet skall i största möjliga utsträckning emottaga och behandla allt hjälpsökande klientel. Härigenom kommer antalet tandteknikerarbeten att så väsentligt öka att, därest icke en särskild tandtekniker anställes vid institutet, man måste räkna med att i fortsättningen i stor utsträckning anlita tandteknikerhjälp utom institutet. Kostnaderna för dylik hjälp bli emellertid mycket höga i jämförelse med vad teknikerarbeten kosta, om de utföras av en vid institutet anställd befattningshavare. En sådan tandtekniker kommer att erhålla en arbetsuppgift, som väl motiverar, att en särskild tjänst inrättas.

Härtill kommer ytterligare ett par omständigheter. En tandteknikertjänst vid institutet är starkt motiverad även med hänsyn till undervisningens behov. Särskilt när det gäller förfärdigandet av mera komplicerade protéser, behöva de studerande biträde av en på området speciellt tränad och skicklig person. Vidare måste beaktas, att även de på den föreslagna lärartandklinikens arbetande tandläkarna bli i behov av tandteknikerhjälp för sin verksamhet. Därest icke kostnaderna därför skola bli så avsevärda, att de riskera att spolia det ekonomiska resultatet av verksamheten, måste sådan biträdeshjälp i skälig utsträckning stå till förfogande inom institutet. Särskilt om institutet skall hållas öppet även under ferietid — för vilket starka skäl tala — måste oundgängligen biträde av tandtekniker finnas disponibelt.

En tandtekniker inom institutet torde böra tills vidare avlönas med arvode. För att i konkurrens med den fria marknaden erhålla en tillräckligt skicklig tandtekniker torde enligt av lärarrådet gjorde undersökningar arvodet icke böra sättas lägre än till 600 kronor för månad.

Personalorganisationens genomförande. Lärarrådet erinrar om, att det ökade elevantalet vid institutet kommer att göra sig gällande först successivt från och med höstterminen 1944 för de olika undervisningsavdelningarna — under läsåret 1944/45 för protés- och tandfyllningsavdelningarna och i röntgenlaboratoriet samt under läsåret 1945/46 för de andra avdelningarna. På grund härav har gjorts gällande, att personalorganisationen borde genomföras successivt. I sitt tidigare förslag framhöll lärarrådet, att den nya studiegång, som avsåges bli successivt genomförd i samband med elevantalets utökning,

under övergångsåren innebure ett ökat personalbehov. Lärarrådet, som ånyo övervägt frågan, måste vidhålla sin tidigare inställning och anser sålunda, att den ändrade personalorganisationen bör helt genomföras från den 1 juli 1944. Förslaget om en lärartandklinik vid institutet utgör ett ytterligare stöd därför. Det synes angeläget ur skilda synpunkter, att förutsättningarna för denna klinik tillskapas så skyndsamt som möjligt.

I detta sammanhang anser sig lärarrådet böra beröra ytterligare ett spörsmål i samband med den nya organisationens genomförande. För de nya laboratorsbefattningarna i 28 lönegraden har såsom kompetenskrav föreslagits avlagt disputationssprov. Lärarrådet är medvetet om, att i detta ögonblick icke så många tandläkare med denna kompetens stå till förfogande för dessa lärarbefattningar, att tjänsterna omedelbart kunna besättas med behöriga innehavare. Flera tandläkare, däribland lärare vid tandläkarinstitutet, äro emellertid sysselsatta med sin vidare utbildning och så långt komma, att de inom närmaste åren bli behöriga även till de nya laboratorstjänsterna. Det är därjämte lärarrådets förvissning att, under förutsättning att de nya tjänsterna omedelbart tillskapas, dessa också komma att utgöra en stor lockelse för vetenskapligt intresserade tandläkare och läkare att utan dröjsmål förskaffa sig erforderlig kompetens. Inom några få år torde därför fullt kompetenta sökande till samtliga ifrågavarande laboratorstjänster vara tillgängliga. Lärarrådet understryker emellertid, att förutsättning därför måste anses vara, att definitivt beslut om tjänsternas inrättande utan dröjsmål meddelas. Enbart en obestämd utsikt att dylika tjänster skola inrättas i framtiden torde icke utgöra tillräcklig lockelse för en kostbar vetenskaplig meritering på ifrågavarande speciella områden. Härtill kommer, att lärarrådets hela förslag beträffande personalorganisationen bygger på en utsträckning av dessa laboratorers dagliga tjänstgöringstid. Utan en dylik utökad tjänstgöring kommer organisationen icke att kunna fungera tillfredsställande. Den ur många synpunkter betydelsefulla tandvård, som laboratorerna avses skola utöva vid institutet, kan då ej heller komma till stånd, enär förutsättningen därför är, att deras befattningar organiseras såsom heltidstjänster. Med nuvarande arvoden eller enligt lärarrådets förslag den 16 februari 1942 i fråga om lönegradsplacering är detta icke möjligt. Med hänsyn till angivna och andra förhållanden bör alltså enligt lärarrådets mening icke den omständigheten, att ifrågavarande nya laboratorstjänster icke omedelbart kunna besättas med behöriga innehavare, föranleda uppskov även med tjänsternas inrättande. I mån av behov torde tjänsterna i stället under några år få upprätthållas med vikarier med vikariatslön. I detta sammanhang bör också beaktas, att några av de nuvarande laboratorerna, vilka icke utan ytterligare meritering äro behöriga till motsvarande nya laboratorstjänster, inneha förordnanden, som även omfatta tid efter den 1 juli 1944. Lärarrådet förutsätter, att dessa befattningshavare, därest de önska kvarstå såsom lärare vid institutet, äro villiga att uppehålla de nya tjänsterna, intill dess desamma kunna till sättas med ordinarie innehavare.

Remissyttranden m. m. i anledning av 1943 års förslag.

Universitetskanslern, som i huvudsak icke haft något att erinra mot lärarrådets förslag, framhåller, att frågan om tandläkarinstitutets förhållande till de tandvårdskliniker, som inom en snar framtid kunna väntas bli inrättade i Stockholm, är av stor vikt, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte snarast

möjligt låta utreda densamma. Beträffande laboratorernas ställning och personalorganisationens genomförande anför kanslern bland annat följande.

Mot de föreslagna laboratorstjänsterna ha starka erinringar framställts av föreningen för de icke-ordinarie lärarna vid institutet i en till mig ingiven skrift. Dessa erinringar rikta sig både mot omfattningen av den undervisning, som skulle åligga laboratorerna, nämligen i genomsnitt fem timmar dagligen, och mot åliggandet att utöva tandvård för institutets räkning under ytterligare två timmar dagligen, ävensom å ferierna (frånsett semestertiden). Föreningen anser, dels att ringa tid skulle återstå för vetenskaplig forskning, dels att de med befattningarna förenade inkomsterna icke bleve tillfredsställande, därest hänsyn toges till de ekonomiska förmåner, som kommunalt anställda och privatpraktiserande tandläkare kunna bereda sig. Det förslag, som föreningen själv framlägger, går ut på att undervisningstiden skulle minskas till fyra timmar dagligen och att laboratorerna skulle under ytterligare tre timmar stå till förfogande för »jourtjänst» men samtidigt äga rätt att under nämnda tre timmar utöva privatpraktik inom institutet. Detta förslag innebär en kombination av lärarrådets förslag från 1942 (vari föreslogs fyra undervisningstimmar jämte rätt för laboratorerna till privatpraktik inom institutet tre timmar dagligen) och föreliggande förslag (beträffande lönegraden).

Då jag i mitt yttrande över 1942 års förslag tillstyrkte den då föreslagna löneställningen för laboratorerna, skedde det under den uttryckliga förutsättningen, att de skulle beredas möjlighet att utöva privatpraktik under viss begränsad tid inom institutet. Jag tog därvid hänsyn till betydelsen från allmän synpunkt därav, att laboratorstjänsterna bleve tillräckligt förmånliga för att locka kvalificerade sökande. Det är väl bekant att tandläkarbanan för närvarande på grund av det otillräckliga antalet tandläkare i landet erbjuder yrkets utövare mycket goda inkomster. Det syntes då icke kunna anvisas någon annan utväg för institutet att förvärva kompetenta krafter än att medgiva laboratorerna en icke alltför obetydlig privatpraktik inom institutet vid sidan av deras verksamhet som lärare. Det nu framkomna uppslaget att låta laboratorerna fullgöra viss tandvårdande verksamhet för *institutets* räkning anvisar en lösning efter helt nya linjer, vilken lösning ur allmän synpunkt förefaller synnerligen tilltalande. De erinringar, som framförts mot det förra förslaget med dess förutsättning av privatpraktik inom institutet, synas mig visserligen ej avgörande. För närvarande äga professorerna rätt till sådan privatpraktik. Men det är obestriddligen att föredraga, om laboratorerna arbeta enbart för institutets räkning såsom nu föreslås. Även om privatpraktikens bortfallande, trots den gynnsamma löneställningen och den förordade extrainkomsten, medför att laboratorerna icke kunna ernå fullt lika gynnsamma ekonomiska villkor som likställda tandläkare i kommunal tjänst eller helt privatpraktiserande tandläkare, torde det dock kunna förväntas, att vetenskapligt intresserade och kvalificerade tandläkare skola finna laboratorstjänsterna lockande. Från kretsen av laboratorer skulle väl ock regelmässigt professorerna komma att hämtas.

Jag måste dock uttala vissa betänkligheter med hänsyn till den begränsade tid, som skulle stå laboratorerna till buds för vetenskaplig forskning. Det är från denna synpunkt av stor vikt, att ferietjänstgöringen icke får alltför stora dimensioner. Jag vill därför föreslå dels en semester av två månader, dels ock en reduktion av den tandvårdande verksamheten mellan terminerna till samma tid som under läsåret eller i genomsnitt två timmar dagligen. Härigenom skulle något större möjligheter öppnas för vetenskaplig forskning.

I mitt yttrande över 1942 års förslag framhöll jag beträffande röntgenavdelningen samt tandreglerings- och barntandvårdsavdelningen, att man borde räkna med att frågan om inrättande av professorsbefattningar i dessa båda ämnen kunde väntas bli aktuell inom en jämförelsevis nära liggande framtid. Föreståndarna för dessa avdelningar borde placeras i högre lönegrad än övriga laboratorer. Medicinalstyrelsen har i sitt yttrande över 1942 års förslag yrkat, att de båda föreståndarna skulle likställas med föreståndarna för andra avdelningar inom institutet. Det nu föreliggande förslaget gör ingen skillnad mellan de olika laboratorerna. Jag vill emellertid ifrågasätta, att ifrågavarande båda laboratorer med hänsyn till deras ställning som självständiga ledare för respektive avdelningar tillerkännas en högre andel i inkomsten från den tandvårdande verksamheten än övriga laboratorer.

Jag förutsätter i övrigt, att Kungl. Maj:t må äga fastställa omfattningen av laboratorernas tjänstgöring och grunderna för de tilläggsinkomster, som skulle tillflyta laboratorerna från tandvårdsutövning i institutets tjänst, så att föreskrifterna måtte kunna vid behov anpassas efter vad erfarenheten visar vara lämpligt.

Lärarrådet har såsom kompetenskrav för de nya laboratorsbefattningarna i A 28 föreslagit, att vederbörande skall ha avlagt disputationssprov. Föreskriften torde böra så formuleras att för behörighet till erhållande av dylik tjänst fordras, att vederbörande genom avlagt disputationssprov ådagalagt vetenskaplig skicklighet för befattningen.

Det synes osäkert, om den tilltänkta nya organisationen kan på alla punkter träda i kraft redan den 1 juli 1944. Så t. ex. torde det knappast vara möjligt att redan från början besätta laboratorstjänsterna med befattningshavare, som äro i besittning av nödig vetenskaplig kompetens, eller såsom vikarier å tjänsterna förvärva tandläkare med vetenskaplig meritering. Ej heller kan med någon säkerhet bedömas, huruvida det låter sig göra att redan vid nämnda tidpunkt påbörja den polikliniska tandvårdande verksamhet, som utgör förutsättningen för att laboratorerna skola under 7 timmar om dagen utföra arbete för institutets räkning. Det kan därför visa sig nödvändigt att under någon övergångstid vidtaga provisoriska anordningar. Den med envar av tjänsterna förenade undervisningsskyldigheten skulle exempelvis kunna uppehållas genom två personer med avkortad tjänstgöringstid och i förhållande därtill minskat arvode. I sak skulle en dylik anordning innebära, att de nya laboratorstjänster, vilka icke kunna besättas med ordinarie innehavare eller uppehållas med vikarier, som fylla de nya strängare kompetenskraven, sannolikt komma att under övergångstiden uppehållas av två av de nuvarande laboratorerna med i huvudsak oförändrad tjänstgöringsskyldighet. Det kan även tänkas, att under en dylik övergångstid hela den med en laboratorstjänst förenade undervisningsskyldigheten mot skäligt arvode uppdragas åt en person och den polikliniska tandvårdande verksamheten åt en annan, intill dess laboratorstjänsten kan tillsättas med behörig innehavare eller förordnande å densamma kan meddelas. Med hänsyn till föreliggande extraordinära förhållanden torde vakansvikarierna under övergångstiden böra avlönas från anslagsposten »Avlöningar till ordinarie tjänstemän». Även på andra punkter kunna särskilda övergångsanordningar bli nödvändiga. Jag erinrar i detta sammanhang om att några av de nuvarande laboratorerna, vilka kanske icke utan ytterligare meritering äro fullt kompetenta till motsvarande nya laboratorstjänster, inneha förordnanden, som även omfatta tid efter den 1 juli 1944. I den mån dessa icke äro villiga att uppehålla de nya tjänsterna, intill dess desamma kunna tillsättas med ordina-

rie innehavare, böra de få kvarstå under i huvudsak nu gällande anställningsförhållanden. Under sådana omständigheter synes Kungl. Maj:t böra erhålla befogenhet att meddela nödiga bestämmelser angående de jämkningar i organisationen, som kunna bli nödvändiga under en övergångstid efter ingången av juli 1944.

Statskontoret, som i övrigt hänvisar till sitt i det föregående återgivna yttrande över lärarrådets år 1942 avgivna förslag, anför beträffande personalorganisationen följande.

Av utredningen synes framgå, att det under nuvarande förhållande föreligger vissa svårigheter att erhålla en lämplig avvägning av tjänstgörings- och avlöningsförhållandena för laboratorerna vid tandläkarinstitutet. Den ännu rådande bristen på examinerade tandläkare och de till följd härav förekommande möjligheterna till höga inkomster inom den privata tandvården påverka lönesättningen för laboratorerna vid tandläkarinstitutet. Dessa befattningar synas således icke i nuvarande läge kunna besättas med kompetenta innehavare, såframt icke avsteg göres från eljest tillämpade normer för den statliga lönepolitiken. Statskontoret måste därför starkt ifrågasätta, om det för närvarande är rätta tidpunkten för inrättande av de ordinarie laboratorstjänster, som av lärarrådet föreslagits. Ämbetsverket anser för sin del, att med inrättandet av ordinarie befattningar av förevarande slag bör tills vidare anstå, intill dess genom institutets ökade examenskapacitet ett förbättrat läge inträffat i fråga om tillgången på examinerade tandläkare, och avlöningsförmånerna för laboratorerna till följd härav kunna avvägas efter de normer, som i allmänhet tillämpas vid inrättandet av befattningar med motsvarande kompetenskrav inom andra områden av den civila statsförvaltningen. Statskontoret vill alltså föreslå, att laboratorerna jämväl i fortsättningen bibehållas i sin ställning såsom arvodes-tagare. Arvodena torde med hänsyn till den av lärarrådet föreslagna heltidstjänstgöringen och den vederbörande befattningshavare utöver arvodet tillkommande andelen av institutets intäkt av laboratorernas tandvårdande verksamhet böra fastställas till högst 10 800 kronor för laborator, som tillika är avdelningschef d. v. s. för laboratorn på röntgenlaboratoriet och på ortodonti- och barntandvårdsavdelningen, samt för övriga laboratorer till högst 10 200 kronor.

Därest emellertid ifrågavarande befattningshavare skulle anses böra beredas ordinarie anställning, synes allenast ovannämnda två laboratorer, vilka tillika äro avdelningschefer, böra placeras i 28 lönegraden. För de övriga laboratorerna kan ämbetsverket — under hänvisning till vad tjänsteförteckningssakkunniga i sitt förslag till revision av tjänsteförteckningen för allmänna civilförvaltningen anfört beträffande lönegradsplaceringen av befattningshavare av motsvarande kategori vid universiteten — icke tillstyrka högre löneställning än i lönegraden A 27. För det fall, att laboratorerna beredas ordinarie anställning med placering i ovan angivna lönegrader, bör någon rätt för dessa befattningshavare att uppbära viss andel i intäkten av deras för institutets räkning bedrivna tandvårdande verksamhet icke ifrågakomma.

Vad beträffar den lärare, benämnd förste assistent, som enligt föreliggande förslag trots en daglig tjänstgöringstid av allenast tre timmar skulle beredas extra ordinarie anställning med heltidslön i 18 lönegraden, kan statskontoret icke underlåta att påpeka, att, därest denna befattningshavares tjänstgöringstid skulle utsträckas till sju timmar för dag och honom tillkommande avlöningsförmåner undergå en däremot svarande proportionell förhöjning, detta skulle

innehålla, att han komme i åtnjutande av löneförmåner, närmast motsvarande en placering i 33 lönegraden. Härav torde framgå, att den föreslagna lönesättningen måste betraktas såsom oskäligt hög. Då härtill kommer, att det av principiella skäl icke bör ifrågakomma att tillförsäkra befattningshavare med 3 timmars daglig tjänstgöring samma lön och pension, som enligt gällande reglementen avsetts för heltidsanställda befattningshavare, finner sig ämbetsverket böra bestämt avstyrka det framlagda förslaget i denna del. Statskontoret föreslår för sin del, att ifrågavarande förste assistent tillerkännes ett arvode av 5 600 kronor för år.

Mot det föreslagna anordnandet av en mottagningscentral för patienterna i syfte att erhålla en ändamålsenlig och snabb sortering av det tandvårdssökande klientelet vill statskontoret icke framställa någon erinran. I anslutning till vad ämbetsverket i sitt den 27 februari 1942 avgivna utlåtande anfört torde dock assistenten å mottagningscentralen icke böra tillerkännas högre arvode än 4 400 kronor för år och tandsköterskan böra till en början placeras i 4 lönegraden å löneplanen för extra tjänstemän.

I avvaktan på närmare erfarenhet angående det framtida behovet av tandteknikerarbeten vid en ökad omfattning av institutets verksamhet, torde anstå med anställandet av en tandtekniker vid institutet. De oundgängligen nödvändiga tandteknikerarbeten, som kunna ifrågakomma, lära därför jämväl i fortsättningen böra utföras av en tekniker utanför institutet och kostnaderna härför bestrides från den i omkostnadsstaten för institutet uppförda delposten till övriga expenser.

Statskontoret vill slutligen framhålla, att vad i ärendet anförts icke givit ämbetsverket anledning frågå sin tidigare uttalade uppfattning, att den ändrade personalorganisationen bör genomföras successivt i den mån vederbörande kurser beröras av ökningen av elevantalet. I detta sammanhang må även framhållas, att jämväl vid en på detta sätt genomförd omorganisation det torde bli va erforderligt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att meddela bestämmelser angående de jämkningar i organisationen, som kunna bli nödvändiga under en viss övergångstid. Vad angår det av universitetskanslern framlagda förslaget, att — under förutsättning att ordinarie laboratorsbefattningar inrättas — kostnaderna för vikarier å dylika befattningar under övergångstiden skulle få bestridas från anslagsposten »Avlöningar till ordinarie tjänstemän», vill statskontoret icke framställa någon erinran häremot, såframt till ett dylikt medgivande knytes det villkoret, att frågan om storleken av den vikariatserättning, som i varje särskilt fall bör ifrågakomma, underställes Kungl. Maj:ts prövning.

Allmänna lönenämnden, som i övrigt hänvisar till sitt i det föregående återgivna yttrande över lärarrådets förslag av år 1942, anför beträffande personalorganisationen följande.

Allmänna lönenämnden delar den av lärarrådet uttalade uppfattningen, att en ändring i nuvarande förhållanden — vilka karakteriseras av att flertalet laboratorstjänster stå lediga i brist på kompetenta sökande — måste komma till stånd, om tandläkarinstitutet skall kunna rätt fylla sin uppgift, detta i all synnerhet som institutet från och med höstterminen 1944 kommer att mottaga ett väsentligt ökat antal elever. Det föreliggande förslaget angående rätt för laboratorerna att utöver lön enligt löneplan tillgodogöra sig viss inkomst av tandvårdande verksamhet bör ses mot bakgrunden av de faktiskt föreliggande förhållandena. Lönenämnden finner visserligen den föreslagna anordningen

egenartad, men man kan vid frågans bedömande enligt lönenämndens mening icke bortse från, att de i förevarande fall föreliggande omständigheterna — vilka av lärarrådet utförligt belysts — äro av den art, att särskilda åtgärder äro av nöden. Lönenämnden finner sig därför kunna i princip godtaga förslaget på denna punkt.

Beträffande laboratorernas lönegradsplacering kan lönenämnden emellertid icke biträda det framställda förslaget, som avser inplacering i lönegrad A 28. Enligt lönenämndens mening vore en inplacering å löneplan C att föredraga, varvid befattningshavarna böra tillsättas medelst förordnande på viss tid. Det får nämligen anses angeläget att tillse, att till laboratorsbefattningarna endast utses personer, som verkligen passa för de därmed förenade särskilda arbetsuppgifterna, och att sålunda möjlighet till ombyte av tjänstinnehavare i förekommande fall hålles öppen. Såsom lämplig lönegrad vill lönenämnden föreslå C 4.

Lärarrådet föreslår vidare, att å envar av institutets tre huvudavdelningar inrättas en befattning såsom förste assistent i Eo 18. Innehavaren av befattningen skulle ha 3 timmars daglig tjänstgöring å institutet (mot full avlönning enligt nämnda lönegrad) och i övrigt äga rätt att utöva privatpraktik utom institutet. Lönenämnden har med beaktande av den särställning, som de tre föreslagna befattningshavarna skulle komma att intaga, bland annat med avseende å den korta dagliga tjänstgöringstiden å institutet, funnit öfvervägande skäl tala för att de, åtminstone tills vidare till dess närmare erfarenhet vunnits, avlönas medelst arvode. Såsom lämpligt arvodesbelopp vill lönenämnden föreslå 7 500 kronor för år. Det må framhållas, att det nuvarande årsarvodet för motsvarande befattningshavare — vilka för närvarande ingå under gruppen laboratorer — utgör 5 400 kronor.

Förslaget om inrättande av en för institutet gemensam särskild mottagningsavdelning, varest skulle finnas anställda en assistent (arvode 4 650 kronor) och en tandsköterska (Eo 6), har icke givit lönenämnden anledning till erinran. Lönenämnden kan ävenledes biträda förslaget om anställande av en tandtekniker med årsarvode å 7 200 kronor.

Beträffande kontrollbiträden och tekniska biträden har lönenämnden tidigare ansett sig för det dåvarande böra ansluta sig till lärarrådets förslag om tjänsternas inplacering i lönegrad Eo 4. Lärarrådet hade emellertid uttalat, att dessa kategorier av biträden enligt rådets mening lämpligen borde placeras i 6 lönegraden men att rådet på grund av rådande allmänna förhållanden velat begränsa sig till att föreslå deras placering i 4 lönegraden. I det nu föreliggande förslaget upptagas kontrollbiträdena och de tekniska biträdena utan särskild motivering i Eo 4. Vid det förnyade öfvervägande, som lönenämnden i förevarande sammanhang ägnat det ifrågavarande spörsmålet, har lönenämnden funnit sig böra mera preciserat än tidigare ange sin uppfattning på denna punkt. Lönenämnden får därvid uttala, att beskaffenheten av de göromål, som åvila kontrollbiträdena och de tekniska biträdena, otvivelaktigt ger vid handen, att en placering i 6 lönegraden är befogad — något som ju även lärarrådet ansett. Lönenämnden finner sig därför böra tillstyrka en sådan placering. Frågan skulle enligt förslaget beröra 6 befattningshavare.

Medicinalstyrelsen anför huvudsakligen följande.

Den av lärarrådet berörda frågan om nya undervisningsämnen vid tandläkarinstitutet är av grundläggande betydelse för tandläkarutbildningen. En mera detaljerad utredning rörande läroämnena och deras omfattning bör sna-

rast möjligt verkställas. Redan i frågans nuvarande läge vill styrelsen emellertid framhålla följande.

Undervisningen i barntandvård och ortodonti bör utan dröjsmål intensifieras. Detta förestavas framför allt av den stora betydelse, som dessa grenar av tandläkarkonsten måste tillmätas för folktandvården. Vidare framstår beträffande käkkirurgi och käkprotektik en rationellt ordnad utbildning såsom ofrånkomlig, i betraktande av att eljest inom landet knappast finnas möjligheter till utbildning på detta område. Sistnämnda läroämnen äro av särskild betydelse i första hand för utbildande av kompetent arbetskraft till centraltandpoliklinikerna i folktandvården. Jämväl för rikets försvarsberedskap äro de av stor betydelse. Som ett oavvisligt krav på undervisningen i fråga bör fordras, att varje studerande under sin utbildningstid får deltaga i behandlingen av käkskador. Medicinalstyrelsen anser det vidare önskvärt med särskild undervisning i social tandvård samt i gällande administrativa bestämmelser på tandläkarkonstens område och i samband därmed stående spörsmål.

Utöver vad lärarrådet föreslagit, anser medicinalstyrelsen, att tandläkarstuderandena böra genomgå en särskild för dem anpassad kurs i öron-, näs- och halssjukdomar ävensom en kurs rörande de lokala manifestationer i munhålan av vissa allmänsjukdomar, för vilka en i munhålan opererande icke bör vara helt främmande.

Förslaget rörande inrättande av en särskild mottagningsavdelning vid institutet, avsedd att på lämpligaste sätt fördela patienterna på de olika avdelningarna, tillstyrker styrelsen. Å organisationen av denna avdelning finner styrelsen icke anledning ingå.

Styrelsen vidhåller sin tidigare uttalade uppfattning, att på avdelningen för barntandvård och ortodonti böra anställas bland annat en avdelningschef med professors titel och en laborator.

Även röntgenavdelningen bör, såsom styrelsen tidigare framhållit, organiseras såsom fullt självständig avdelning med en professor som föreståndare.

Medicinalstyrelsen kan icke biträda lärarrådets förslag att tillskapa en av staten i vinstsyfte bedriven lärartandklinik. I likhet med tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening anser styrelsen det såväl för vidmakthållande av laboratorernas yrkesskicklighet inom respektive specialområden av odontologien som för undervisningen vara mera ändamålsenligt, att den för ifrågasatt tandvårdsverksamhet på överskottsklientel avsedda tiden i stället finge användas för privatpraktik. Såsom föreningen vidare anför, kan man nämligen utgå från att privatpatienter söka laboratorn i hans egenskap av specialist. På den föreslagna lärarkliniken torde däremot laboratorns specialkunskaper endast i mycket ringa mån komma att utnyttjas. Dessutom gör sig gällande önskvärdheten av att åt laboratorerna beredes tid för bedrivande av forskningsverksamhet. Av lärarrådet föreslagen utformning av dessa näst efter professorsbefattningarna viktigaste tjänsterna inom den odontologiska undervisningen kan icke anses innebära någon godtagbar lösning av de spörsmål, som äro förknippade med laboratorernas verksamhet.

Medicinalstyrelsen hyser allvarliga farhågor, att undervisningen, med hänsyn till det utökade elevantalet vid institutet, skall bli lidande därigenom, att det föreslagna antalet av vissa andra lärartjänster (förste assistent-, assistent- och amanuensbefattningar) är alltför litet.

Beträffande samtliga tjänster vid institutet vill medicinalstyrelsen uttala vikten av att man bestämmer tjänstgörings- och avlöningsvillkoren för befattningshavarna så, att rekryteringen till tjänsterna med väl kvalificerade krafter tryggas.

Lärarrådet har betonat det nära samband, som föreligger mellan institutets verksamhet och en blivande folktandvård i Stockholm. Lärarrådet befarar, att för undervisningen erforderligt klientel icke skall stå till buds, sedan folktandvård genomförts i huvudstaden. Då Stockholms stad ännu icke inkommit till medicinalstyrelsen med definitivt förslag till folktandvårdens anordnande, är styrelsen för närvarande icke i stånd att närmare uttala sig om förhållandet mellan folktandvården och tandläkarinstitutets verksamhet, men kommer styrelsen att vid fastställande av plan för folktandvårdens bedrivande i Stockholm ägna tillbörlig uppmärksamhet åt spörsmålet. Styrelsen vill emellertid redan nu förutskicka, att det torde bliva nödvändigt att avsevärt nedbringa eller eventuellt helt avskaffa patientavgifterna vid tandläkarinstitutet för att erhålla för undervisningen nödvändigt klientel.

Utbildningen av tandtekniker och tandsköterskor sammanhänger med det sätt, på vilket tandläkarutbildningen anordnas och de för tandläkarundervisningen avsedda lärartjänsterna utformas, särskilt som ifrågavarande lärare avses skola i viss utsträckning anlitas såsom lärare jämväl för tandtekniker och tandsköterskor. Sambandet mellan å ena sidan tandläkarnas och å andra sidan tandteknikernas och tandsköterskornas utbildning har redan framhållits av medicinalstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 november 1943 rörande utbildningen av tandtekniker. Medicinalstyrelsen vill även i detta sammanhang understryka vikten av att utbildningsfrågorna rörande tandläkarnas hjälpkrafter lösas, så snart ske kan.

På grund av vad i det föregående anförts, finner medicinalstyrelsen det avgivna förslaget i väsentliga avseenden mindre tillfredsställande. De föreliggande bristerna synas till viss del ha sin grund i den omständigheten, att lärarrådet med hänsyn till rådande allmänna förhållanden utgått ifråga att kostnaderna för lärarorganisationen i görligaste mån alltfört skulle hållas inom den i lärarrådets framställning av den 16 februari 1942 angivna ramen.

Medicinalstyrelsen får för sin del föreslå, att det av lärarrådet avgivna förslaget icke utan ytterligare utredning lägges till grund för proposition till riksdagen samt att vid överarbetning av detsamma även frågan om tandteknikernas och tandsköterskornas utbildning ägnas uppmärksamhet.

I underdånig skrivelse den 29 oktober 1943 har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande inrättande av ytterligare en utbildningsanstalt för tandläkare och i förberörda skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 sistlidne november har styrelsen framhållit, att denna utredning förutsatte en prövning av frågan om tandläkarutbildningen i hela dess vidd. Medicinalstyrelsen, som vidhåller sin uppfattning om nödvändigheten av en allsidig utredning av dessa för det svenska tandläkarväsendet, enkannerligen folktandvården, livsviktiga frågor, får härmed hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté med uppgift att skyndsamt företaga ifrågavarande utredning.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening har avstyrkt lärarrådets förslag till personalorganisation. Vissa av de erinringar, som föreningen framställt mot förslaget, ha framgått av kanslerns och medicinalstyrelsens i det föregående återgivna yttranden. Ytterligare må nämnas, att föreningen föreslagit inrättande av ett ökat antal assistent- och förste assistentbefattningar, inrättande av professur för föreståndaren för röntgenavdelningen och om

möjligt även för föreståndaren för ortodonti- och barntandvårdsavdelningen samt utökning av röntgenavdelningens lärarpersonal ävensom avstyrkt lärarrådets förslag om disputationssprov för erhållande av laboratorstjänst.

2. Arvoden åt vissa lärare vid karolinska institutet.

Första årets tandläkarstudier äro helt förlagda till karolinska institutet, varest vid slutet av andra terminen tandläkarkandidatexamen normalt avlägges av de studerande. Undervisningen lämnas i form av kurser, vilka givas av vissa av kanslern för ändamålet förordnade lärare vid karolinska institutet. I olikhet med vad som är fallet under studierna för tandläkarexamen erlagga de studerande icke terminsavgifter till institutet utan i stället avgifter till kursgivarna, varav dock en mindre del utgör institutionsavgifter. En undervisningskurs i kirurgi gives första årets studerande för tandläkarexamen (d. v. s. andra årets tandläkarstuderande). Jämväl denna kurs gives mot särskild avgift till läraren.

Lärarrådet föreslår, att nämnda kursavgifter skola ersättas med terminsavgifter och lärarna i stället tillerkännas fasta arvoden, och anför därvid följande.

Ifrågavarande kurser samt de av kanslersämbetet för rikets universitet den 21 september 1932 fastställda kursavgifterna framgå av följande uppställning.

Kurs i	Antal föreläsnings- och demonstrationstimmar	Kursavgift till läraren institutionen Kronor	
anatomi	ca 80	45	5
histologi	ca 100	55	5
kemi	ca 110	60	5
fysiologi	ca 80	45	5
pätologi	ca 100	55	5
kirurgi (2:a läsåret).	ca 70	40	5
Summa kronor 300			30.

Dessa kursavgifter torde ha beräknats med hänsyn till ett årligt elevantal av 100 och till att kursgivaren skulle erhålla en ersättning av omkring 55 kronor för undervisningstimme. Elevantalet har emellertid i genomsnitt utgjort 93. I och med avskaffandet av examen inför censorer och införandet av individuella förhör (successiva och slutförhör, båda utanför ovannämnda timtal) har lärarnas arbete väsentligt ökat. Med hänsyn härtill torde lärarnas ersättning numera uppgå till omkring 35 kronor för undervisnings- och förhörstimme.

Beräknat efter 93 elever i varje kurs skulle lärarnas inkomster av kurserna uppgå till följande belopp, nämligen för kursen i

anatomi	kronor	4 185
histologi	»	5 115
kemi	»	5 580
fysiologi	»	4 185
patologi	»	5 115
kirurgi	»	3 720

Summa kronor 27 900.

Därest i stället det genomsnittliga antalet studerande i varje kurs skulle uppgå till 120 och avgifterna skulle utgå med oförändrade belopp, skulle lärarnas inkomster av kurserna uppgå till följande belopp, nämligen för kursen i

anatomi	kronor	5 400
histologi	»	6 600
kemi	»	7 200
fysiologi	»	5 400
patologi	»	6 600
kirurgi	»	4 800

Summa kronor 36 000.

I sitt yttrande över lärarrådets förslag den 16 februari 1942 anförde statskontoret, att enligt ämbetsverkets mening kursavgifterna borde i samband med omorganisationen ersättas av terminsavgifter till tandläkarinstitutet och lärarna i stället tillerkännas fasta arvoden för kurserna. I propositionen 1943: 214 har departementschefen ansett den av statskontoret sålunda väckta frågan böra upptagas till prövning.

Vid sitt bedömande av denna fråga anser sig lärarrådet böra utgå från att lärarna alltfört böra tillerkännas en ersättning av i genomsnitt 35 kronor för undervisnings- och förhörstimme. De under loppet av kurserna men utöver dessa företagna förhören samt slutförhören kunna beräknas till en halv timme för varje elev. Med ovan angivet antal undervisningstimmar och med den sålunda angivna beräkningsgrunden skulle ifrågavarande arvoden böra bestämmas till följande belopp, nämligen för kursen i

anatomi	kronor	4 900
histologi	»	5 600
kemi	»	5 950
fysiologi	»	4 900
patologi	»	5 600
kirurgi	»	4 550

Summa kronor 31 500.

Då avgifter för att täcka respektive institutioners kostnader alltfört böra utgå med oförändrat 5 kronor för elev och kurs eller sålunda 30 kronor för elev, skulle alltså utgifterna för lärare och institutionsavgifter bli följande, nämligen för

lärare	kronor	31 500
institutionsavgifter	»	3 600

Summa kronor 35 100.

Dessa kostnader synas hädanefter böra bestridas från anslag, som beviljas tandläkarinstitutet. I stället lär de nuvarande kursavgifterna böra ersättas

av terminsavgifter till institutet. Någon anledning att bestämma terminsavgifterna under det första studieåret, för vilket år dylika avgifter nu icke alls erläggas, till andra belopp än som utgå under studieåren för tandläkarexamen eller 200 kronor för termin synes ej föreligga. Då detta kommer att i någon mån öka de studerandes avgifter under första året, torde i stället den särskilda kursavgiften för kirurgikursen under andra studieåret böra bortfalla utan att terminsavgifterna för detta studieår höjas. I terminsavgifter för första studieåret skulle efter denna beräkningsgrund inflyta 400 kronor för elev eller tillhoppa för 120 elever ett belopp av 48 000 kronor att tillgodoföras statsverket på samma sätt som övriga terminsavgifter. Beloppet överstiger avsevärt de ovan angivna kostnaderna för ifrågavarande kurser.

Ifrågavarande förslag har lämnats utan erinran av *kanslern, statskontoret* och *allmänna lönenämnden*.

Medicinalstyrelsen framhåller, att förslaget innebure en höjning av studiekostnaderna. Avgifterna till institutet under första studieåret vore nämligen avsevärt högre än däremot svarande kursarvoden enligt nuvarande ordning. Medicinalstyrelsen ansåge sig icke kunna biträda lärarrådets förslag om ytterligare förhöjning av studiekostnaderna utan vidhölle sin tidigare uppfattning, att terminsavgifterna måste väsentligt nedbringas.

Departement-
schefen.

I februari 1942 framlade tandläkarinstitutets lärarråd utredning och förslag till omorganisation av nämnda institut. På grundval härav framlades proposition (nr 214) för 1943 års riksdag. Med bifall till propositionen beslöt riksdagen, att tandläkarinstitutets examenskapitet skulle utökas från omkring 90 till 120 tandläkare för år. Den härav betingade ökade elevintagningen ansågs böra genomföras från och med höstterminen 1943. Med hänsyn till att första årets studier för eleverna äro förlagda till karolinska mediko-kirurgiska institutet, kommer den ökade intagningen av elever att göra sig gällande vid tandläkarinstitutet från och med höstterminen 1944. I propositionen förordades, att en särskild ortodonti- och barntandvårdsavdelning skulle upprättas samt att röntgenutbildningen vid institutet skulle förstärkas. Riksdagen, som fann sig kunna giva dessa förslag sin principiella anslutning, ansåg med hänsyn härtill institutets organisation böra utbyggas efter dessa riktlinjer. Såsom av propositionen framgår ansågos vissa frågor, avseende institutets organisation och utbyggnad, böra bliva föremål för närmare undersökningar och överväganden. Detta gällde bland annat frågan om laboratorernas löne- och tjänstgöringsförhållanden.

Det förslag till omorganisation av tandläkarinstitutet, som institutets lärarråd efter samråd med särskilt för ändamålet tillkallade sakkunniga framlagt i juni 1943, innebär delvis en omarbetning av det förslag, som innefattades i lärarrådets i februari 1942 avgivna utredning i ämnet. Det nu framlagda förslaget innebär, såsom lärarrådet framhåller, icke en lösning av vissa av lärarrådet berörda organisationsproblem, som med hänsyn till tandläkarutbildningens kvalitet och andra förhållanden föreligga, utan tager närmast sikte på sådana frågor, som stå i mer eller mindre direkt samband med den beslutade utökningen av institutets examenskapitet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, ha yrkanden under ärendets remissbehandling och i andra sammanhang framställts om verkställande av utredning i olika avseenden beträffande tandläkarutbildningen och därmed sammanhängande frågor. Jag kommer med anledning härav att i annat sammanhang denna dag hemställa om Kungl. Maj:ts be- myndigande att tillkalla sakkunniga för verkställande av en allsidig utred- ning angående tandläkarutbildningen och därmed sammanhängande frågor. Det torde emellertid icke vara nödvändigt eller med hänsyn till den besluta- de utökningen av tandläkarinstitutets examenskapacitet möjligt att uppskju- ta ställningstagandet till lärarrådets nu framlagda, begränsade förslag i av- vaktan på den blivande utredningens resultat.

Lärarrådets nu framlagda förslag innefattar för det första en mindre ut- vidgning av institutet, nämligen med en central mottagning för patien- ter vid institutet. Detta förslag anser jag mig i likhet med myndigheterna böra tillstyrka. Mot det beräknade personalbehovet för mottagnings- avdelningen, en assistent och en tandsköterska, har jag icke funnit anledning till erinran. Till frågan om nämnda befattningshavares avlönande tager jag ställning i det följande. Förslagets genomförande förutsätter, att vissa nu till personalbostäder utnyttjade utrymmen tagas i anspråk för mottagnings- avdelningen. Härtill återkommer jag senare.

Vad institutets organisation i övrigt beträffar framhåller lärarrådet, att personalbehovet enligt dess förslag med hänsyn till det statsfinansiella läget beräknats mycket knappt, och under ärendets remissbehandling ha farhågor uttalats för att undervisningen skulle bli lidande därigenom, att det före- slagna antalet lärartjänster vore för litet. Innan jag tager ställning till de särskilda frågorna beträffande personalorganisationen, vill jag redan nu framhålla, att jag anser mig kunna i huvudsak biträda lärarrådets förslag. I det följande föreslår jag dock, med anledning av under remissbehandlingen framställda erinringar och på grundval av vid institutet numera vunna er- farenheter, en del jämkningar i förslaget, innebärande bland annat någon förstärkning av lärarkrafterna.

En av de viktigaste frågorna beträffande tandläkarinstitutets personalorga- nisation gäller laboratorernas ställning. Enligt lärarrådets förslag av år 1942 skulle på envar av protés-, tandkirurgiska- och tandfyllningsavdelningarna — institutets tre huvudavdelningar med professorer såsom avdelningschefer — finnas två extra ordinarie laboratorstjänster i 21 lönegraden. Röntgen- laboratoriet, rotfyllningskliniken samt ortodonti- och tandvårdsavdelningen skulle förestås av laboratorer, av vilka laboratorn på röntgenlaboratoriet skulle vara ordinarie i 22 lönegraden och de två övriga extra ordinarie i 21 lönegraden. Den dagliga tjänstgöringstiden för samtliga dessa nio laboratorer skulle utgöra fyra timmar. Laboratorerna skulle i likhet med professorerna ha rätt att under vissa villkor utöva privatpraktik på institutet under den tid av dagen, som icke omfattades av deras tjänstgöringsskyldighet. I de i

anledning av förslaget avgivna yttrandena framfördes helt motsatta synpunkter. Å ena sidan gjordes gällande, att löneställningen i förhållande till tjänstgöringsskyldighetens omfattning vore för hög, och rätten att utöva privatpraktik på institutet avstyrktes. Å andra sidan ansågs den dagliga tjänstetiden bliva för omfattande i förhållande till förmånerna vid tjänsten. Rätten till privatpraktik på institutet ansågs vara av tvivelaktigt eller intet värde.

Med frågående av sitt tidigare förslag, som upptog nio laboratorstjänster — åtta extra ordinarie i 21 lönegraden och en ordinarie i 22 lönegraden — föreslår lärarrådet nu i stället inrättande av sex ordinarie laboratorstjänster i 28 lönegraden och tre extra ordinarie förste assistentbefattningar i 18 lönegraden. Av de sålunda föreslagna tjänsterna avses en laboratorstjänst och en förste assistenttjänst för envar av institutets tre huvudavdelningar, medan av de övriga tre laboratorstjänsterna en avses för röntgenlaboratoriet, en för rotfyllningskliniken samt en för ortodonti- och barntandvårdsavdelningen. För behörighet till erhållande av laboratorstjänst skulle fordras, att vederbörande genom avlagt disputationsprov ådagalagt vetenskaplig skicklighet för befattningen. De nya laboratorerna skulle vid sidan av sin verksamhet såsom lärare förpliktas att för institutets räkning dagligen utöva viss tandvård på befintligt överskottsklientel och behandla sådana fall, vilka icke kunna överlämnas till de studerande men dock böra demonstreras för dem. I genomsnitt skulle lärarverksamheten kräva fem timmar och tandvårdsutövningen två timmar dagligen under läsåret. Härtill skulle komma tandvårdsutövning under ferierna. Av skäl, som lärarrådet närmare utvecklat, skulle laboratorerna erhålla en extrainkomst från sin tandvårdande verksamhet i form av viss andel av intäkterna på ifrågavarande verksamhet. Denna andel borde enligt förslaget så anpassas, att en laborator kunde påräkna en extrainkomst av omkring 2 000 kronor om året.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen ha erinringar i olika avseenden framställts även mot lärarrådets nu framlagda förslag beträffande laboratorbefattningarna. Universitetskanslerns, allmänna lönenämndens och statskontorets förslag beträffande laboratorernas löneställning framgår av nedanstående sammanställning.

Befattninghavare	Universitetskanslern		Allm. lönenämnden		Statskontoret		
					Alt. I	Alt. II	
	Lönegrad	Årslön ¹	Lönegrad	Årslön ²	Arvode	Lönegrad	Årslön ¹
Laborator på röntgenlaboratoriet .	A 28	11 010	C 4	12 000	10 800	A 28	11 010
Laborator på ortodonti- och barn-tandvårdsavd. .	A 28	11 010	C 4	12 000	10 800	A 28	11 010
Övriga laboratorer	A 28	11 010	C 4	12 000	10 200	A 27	10 515

¹ Bruttolön i lägsta löneklassen; rörligt tillägg och kristillägg ej inräknade.

² Bruttolön; rörligt tillägg och kristillägg ej inräknade.

Utöver lön enligt löneplan skulle laboratorerna enligt kanslerns och lönenämndens förslag äga uppbära andel i intäkterna av deras för institutets räkning bedrivna tandvårdande verksamhet, medan statskontoret motsätter sig, att sådan extrainkomst beredes laboratorerna, om de erhålla ordinarie anställning.

Jag kan för närvarande icke tillstyrka medicinalstyrelsens förslag om inrättande av ytterligare två professurer vid institutet. Såsom föreståndare för röntgenlaboratoriet, respektive ortodonti- och barntandvårdsavdelningen torde i stället i enlighet med lärarrådets förslag vederbörande laborator böra fungera. Jag förordar, att de föreslagna sex laboratorstjänsterna inplaceras i 28 lönegraden. Tjänsterna torde emellertid lämpligen böra tills vidare inrättas såsom extra ordinarie. För behörighet till erhållande av laboratorstjänst bör fordras, att vederbörande genom avlagt disputationssprov ådagalagt vetenskaplig skicklighet för befattningen. Ehuru den föreslagna dagliga tjänstgöringstiden, sju timmar, är hög med hänsyn till befattningarnas art, torde den dock kunna godtagas i avvaktan på närmare erfarenheter. Av den dagliga tjänstgöringstiden böra under läsåret i genomsnitt fem timmar avses för egentlig lärarverksamhet och återstående tid för tandvårdsutövning i institutets tjänst. Semestertiden torde i enlighet med kanslerns förslag böra bestämmas till två månader. För att bereda laboratorerna tid till bedrivande av vetenskaplig forskning bör lärarrådet äga medgiva, att tid, som eljest är avsedd för tandvårdsverksamhet, må användas till sådant vetenskapligt arbete, som av lärarrådet prövas vara av betydelse för odontologien. Med hänsyn till rekryteringen av ifrågavarande tjänster anser jag det erforderligt, att laboratorerna beredas extrainkomst från sin tandvårdande verksamhet i form av viss andel av intäkterna på ifrågavarande tandvård. Det synes dock icke lämpligt, att laboratorerna garanteras viss minimiinkomst därav utöver lön enligt löneplan eller att extrainkomsten maximeras till visst belopp, utan ersättningen torde böra bestämmas under hänsyntagande till det ekonomiska utfallet av verksamheten. Vid bestämmande av laboratorns på röntgenlaboratoriet och laboratorns på ortodonti- och barntandvårdsavdelningen andel i intäkterna från den tandvårdande verksamheten bör hänsyn tagas jämväl till deras ställning såsom självständiga ledare för respektive avdelningar. Jag förutsätter i övrigt, att Kungl. Maj:t må äga fastställa omfattningen av laboratorernas tjänstgöring och grunderna för de tilläggsinkomster, som skulle tillflyta dem från tandvårdsutövning i institutets tjänst, så att föreskrifterna må kunna vid behov anpassas efter vad erfarenheten visar vara lämpligt. Därest så befinnes ändamålsenligt och ekonomiskt fördelaktigt torde, såsom lärarrådet förutsatt, jämväl andra lärare vid tandläkarinstitutet än laboratorerna böra kunna på frivillighetens väg tagas i anspråk för tandvårdande verksamhet för institutets räkning. Grunderna för den ersättning, som om så sker bör utgå till vederbörande, torde jämväl böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Såsom nyss nämnts upptog lärarrådets tidigare förslag två laboratorer med

fyra timmars daglig tjänstgöring för envar av institutets tre huvudavdelningar, medan förevarande förslag upptager endast en laborator för envar av dessa avdelningar. I stället föreslås nu, att för envar av huvudavdelningarna inrättas en befattning såsom lärare, benämnd förste assistent, i lönegraden Eo 18. Innehavare av dylik befattning skulle enligt förslaget ha tre timmars daglig tjänstgöring på institutet med full avlöning enligt nämnda lönegrad. Såsom kompetenskrav för befattningarna föreslår lärarrådet väl vitsordad tjänstgöring vid institutet såsom amanuens eller assistent samt därjämte godkända undervisningsprov inför lärarrådet. Med hänsyn till bland annat den korta dagliga tjänstgöringstiden finner lönenämnden övervägande skäl tala för att ifrågavarande tre befattningshavare tills vidare avlönas med arvode. Av liknande och andra skäl avstyrker statskontoret extra ordinarie anställning med full lön för ifrågavarande lärare.

För egen del vill jag anföra, att det från tandläkarinstitutets sida framhålles såsom synnerligen angeläget ur rekryteringssynpunkt, att ifrågavarande tre lärarbefattningar inrättas såsom extra ordinarie. Jag förordar, att den med befattningarna förenade tjänstgöringsskyldigheten på institutet utsträcker till att omfatta i genomsnitt tre och en halv timme per dag eller sålunda i genomsnitt 21 timmar per vecka. I betraktande av det arbete utöver tjänstgöringen på institutet, som är förenat med tjänsterna i deras egenskap av lärarbefattningar, synes, om så sker, betänkligheter av principiell natur icke föreligga mot att tjänsterna inrättas såsom extra ordinarie i 18 lönegraden med full avlöning enligt nämnda lönegrad. Under återopande av vad jag sålunda anfört tillstyrker jag, att tre befattningar som lärare i lönegraden Eo 18 inrättas. Befattningshavarna torde lämpligen böra benämnas avdelningstandläkare. För behörighet till dessa befattningar torde böra krävas väl vitsordad tjänstgöring vid institutet eller därmed jämförbar meritering samt godkända undervisningsprov inför lärarrådet.

I enlighet med lärarrådets av kanslern och lönenämnden tillstyrkta förslag torde i stället för de nuvarande åtta befattningarna såsom extra lärare och befattningen såsom assistent vid röntgenlaboratoriet, vid vilka befattningar arvoden utgöra 3 600 kronor för år, böra inrättas tretton assistentbefattningar, förenade med arvoden av 4 650 kronor, och i stället för de nuvarande femton assistentbefattningarna, av vilka två äro förenade med arvoden av 2 200 kronor och de övriga med arvoden av 1 800 kronor, böra inrättas aderton amanuensbefattningar, samtliga förenade med arvoden av 2 100 kronor för år. Utöver de av mig sålunda tillstyrkta tretton assistentbefattningarna anser jag mig med hänsyn till från tandläkarinstitutets sida under hand framställd begäran och till vad i yttranden över lärarrådets förslag anförts böra förordas inrättande av ytterligare två assistentbefattningar med nyss angivet arvode av 4 650 kronor för år. Dessa befattningar torde böra avses för protésavdelningen, respektive tandfyllningsavdelningen. Den dagliga tjänstgöringstiden vid de nya assistent- och amanuensbefattningarna torde böra omfatta

tre timmar eller en halv timme mer än vid motsvarande nuvarande befattningar.

I likhet med myndigheterna tillstyrker jag, att de två i lönegraden Eo 7 placerade sköterskorna, vilka tjänstgöra såsom avdelningssköterskor på protésavdelningen respektive tandfyllningsavdelningen, upptagas på ordinarie stat i lönegraden A 7. Dessa sköterskor liksom den på tandkirurgiska avdelningen tjänstgörande, i personalförteckningen såsom sjuksköterska betecknade avdelningssköterskan torde i nämnda förteckning böra upptagas under benämningen avdelningssköterskor. Förslaget om uppflyttning från lönegraden Eo 6 till Eo 7 av den såsom avdelningssköterska på röntgenlaboratoriet tjänstgörande sköterskan, vilken enligt vad jag inhämtat innehar sjuksköterskekompetens, anser jag mig böra biträda. Likaså tillstyrker jag, att en avdelningssköterskebefattning inrättas på ortodonti- och barntandvårdsavdelningen. Befattningen, för vilken bör krävas sjuksköterskekompetens, torde tills vidare böra hänföras till lönegraden Ex 7.

För närvarande äro vid tandläkarinstitutet anställda fem tandsköterskor med placering i lönegraden Eo 6 och två timavlönade tandsköterskor. Enligt lärarrådets förslag, som biträts av kanslern och lönenämnden, bör antalet tandsköterskebefattningar utökas till tolv, samtliga med placering i lönegraden Eo 6. Statskontoret, som förordar att biträdespersonalen tills vidare, i den mån den nyanställs i samband med utvidgningen av institutet, endast erhåller extra anställning, anser tandsköterskorna böra placeras högst i 4 lönegraden. Mot den föreslagna utökningen av antalet tandsköterskebefattningar finner jag ej anledning till erinran. Jag anser mig emellertid icke kunna tillstyrka, att tandsköterskebefattningarna inplaceras högre än i 5 lönegraden. De nuvarande fem befattningarna i lönegraden Eo 6 torde därför i mån av inträffande ledighet böra nedflyttas till 5 lönegraden. Av de ytterligare erforderliga sju tandsköterskebefattningarna torde en böra upptagas såsom extra ordinarie och de övriga sex såsom extra befattningar.

Enligt lärarrådets förslag skulle de nuvarande tre kontrollantbiträdena och de två tekniska biträdena, vilka nu åtnjuta arvoden av 3 200 kronor, erhålla extra ordinarie anställning i 4 lönegraden samt befattningen som biträde på röntgenlaboratoriet, vilken är förenad med ett arvode av 1 950 kronor, ersättas med en befattning såsom tekniskt biträde i 4 lönegraden. Lärarrådet har uttalat, att kontrollantbiträdena och de tekniska biträdena lämpligen borde placeras i 6 lönegraden men att lärarrådet på grund av rådande allmänna förhållanden velat begränsa sig till att föreslå deras placering i 4 lönegraden. I yttrande över 1942 års förslag uttalade lönenämnden, att nämnden för sin del intet hade att erinra mot att kontrollantbiträdena — lämpligen under ändrad benämning av kontrollbiträden — och de tekniska biträdena i den utsträckning, som föreslagits, erhöle extra ordinarie anställning och inplaceras i 4 lönegraden. I sitt yttrande över 1943 års förslag framhåller lönenämnden emellertid, att beskaffenheten av de göromål, som åvila kontrollbiträde-

na och de tekniska biträdena, otvivelaktigt är sådan, att en placering i 6 lönegraden är befogad, och finner sig därför nu böra tillstyrka en sådan placering. Förslaget att bereda de nuvarande tre kontrollantbiträdena, vilka lämpligen torde böra benämnas kontrollbiträden, och de två tekniska biträdena extra ordinarie anställning, vilket förslag lämnats utan erinran av myndigheterna, anser jag mig böra biträda. Jag tillstyrker likaså förslaget om inrättande av en befattning såsom tekniskt biträde i stället för den nu med arvode förenade befattningen såsom biträde på röntgenlaboratoriet. Denna befattning torde böra inrättas såsom extra. I likhet med vad jag föreslagit beträffande tandsköterskebefattningarna förordar jag, att nu ifrågavarande befattningar såsom kontrollbiträden och tekniska biträden inplaceras i 5 lönegraden.

I likhet med myndigheterna tillstyrker jag förslaget om inrättande av en befattning såsom kliniskt biträde på tandfyllningsavdelningen. Befattningen, som av lärarrådet föreslagits inplacerad i lönegraden Eo 4, torde böra inrättas såsom extra och upptagas i 5 lönegraden.

Enligt lärarrådets förslag skulle på envar av tandläkarinstitutets tre huvudavdelningar inrättas en skrivbiträdesbefattning i lönegraden Eo 2. I likhet med myndigheterna tillstyrker jag, att tre skrivbiträdesbefattningar inrättas. Befattningarna torde för närvarande böra placeras i lönegraden Ex 2. Såsom kanslern föreslagit, böra ifrågavarande befattningshavare räknas såsom tillhörande den gemensamma kanslipersonalen.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag finner det lämpligt med hänsyn till befördringsgången för sköterske- och biträdespersonal vid institutet, att lärarrådet bemyndigas utbyta ledigblivande ordinarie eller extra ordinarie befattning, som är knuten till en avdelning, mot icke-ordinarie eller ordinarie befattning av samma slag vid annan avdelning.

I likhet med kanslern och lönenämnden biträder jag förslaget om anställande av en tandtekniker med årsarvode av 7 200 kronor.

Förslaget om anställande av ett reparatörsbiträde med ett arvode av 3 200 kronor för år har icke föranlett erinran från myndigheternas sida. Jag biträder detsamma.

Från den under tandläkarinstitutets omkostnadsanslag upptagna delposten till institutets vetenskapliga laboratorium har under en följd av år utgått ersättning till en preparatris. Lärarrådet föreslår nu inrättande av en befattning såsom preparatris vid nämnda laboratorium i lönegraden Eo 7. I likhet med myndigheterna biträder jag förslaget om inrättande av en befattning av ifrågavarande slag. Befattningen torde dock tills vidare böra upptagas såsom extra befattning.

Den av lönenämnden föreslagna omregleringen av befattningen såsom vaktmästare, tillika portvakt, vid institutet kan jag för närvarande icke tillstyrka. Däremot anser jag mig böra förorda av lärarrådet föreslagen höjning av arvodet vid befattningen från 3 500 kronor till 3 800 kronor.

Tandläkarinstitutets inspektor äger nu i denna egenskap uppbära ett årligt arvode av 1 700 kronor samt dessutom såsom ordförande i examensnämnden för tandläkarkandidatexamen viss del av inflytande examensavgifter, dock högst 1 200 kronor för läsår. Enligt lärarrådets av kanslern och lönenämnden biträdda förslag bör ökad ersättning beredas inspektor genom höjning av maximigränsen för den honom tillkommande andelen av examensavgifterna. Statskontoret åter föreslår, att inspektors arvode i sin helhet uppföres på arvodesstaten med $(1\,700 + 1\,200 =) 2\,900$ kronor samt att examensavgifterna i stället tillföras inkomsttiteln Inkomster vid tandläkarinstitutet. Jag är icke beredd att nu förorda bifall till den av statskontoret sålunda föreslagna omregleringen. I samband med de ändringar i gällande stadga för tandläkarinstitutet, som framdeles böra vidtagas med hänsyn till institutets omorganisation, torde Kungl. Maj:t vilja taga under övervägande frågan om höjning av maximigränsen för inspektors andel i examensavgifterna.

Någon höjning av det till sekreteraren vid tandläkarinstitutet nu utgående arvodet, 2 800 kronor för år, anser jag mig icke kunna för närvarande tillstyrka.

Ehuru den i fjol beslutade ökade elevintagningen kommer att göra sig gällande vid tandläkarinstitutet först successivt från och med höstterminen 1944 för de olika undervisningsavdelningarna, torde likväl, såsom lärarrådet föreslagit, den ändrade personalorganisationen i sin helhet böra gälla från den 1 juli 1944. Härför talar — förutom de omständigheter lärarrådet åberopat — bland annat det förhållandet, att ett tjugutal medicine kandidater intogos vid tandläkarinstitutet höstterminen 1943. Jag förutsätter emellertid, att nyinrättade tjänster icke tillsätts, förrän verkligt behov av desamma beräknas föreligga.

Såsom kanslern framhållit, synes det emellertid osäkert, om den nya organisationen kan i vissa avseenden genomföras redan från den 1 juli 1944. Det torde sålunda exempelvis knappast vara möjligt att redan från början besätta laboratorstjänsterna med befattningshavare, som äro i besittning av erforderlig vetenskaplig kompetens, eller såsom vikarier på tjänsterna förvärva tandläkare med vetenskaplig meritering. Ej heller kan med någon säkerhet bedömas, huruvida det låter sig göra att redan vid nämnda tidpunkt påbörja den polikliniska tandvårdande verksamhet, som utgör förutsättning för att laboratorerna skola under 7 timmar om dagen utföra arbete för institutets räkning. Det kan därför visa sig nödvändigt att under någon övergångstid vidtaga provisoriska anordningar i av kanslern antydd riktning för uppehållande av laboratorstjänsterna. Såsom kanslern vidare erinrat, inneha några av de nuvarande laboratorerna, vilka kanske icke utan ytterligare meritering äro fullt kompetenta till motsvarande nya laboratorstjänster, förordnanden, som omfatta tid efter den 1 juli 1944. I den mån dessa icke äro villiga att uppehålla de nya tjänsterna, intill dess dessa kunna tillsättas, torde de böra få kvarstå under i huvudsak nu gällande anställningsförhållanden. Kostna-

derna för deras liksom för vakansvikariernas avlönande torde böra bestridas från anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Denna anslagspost torde med hänsyn härtill böra övergångsvis upptagas med förslagsvis betecknat belopp, vilket icke bör få överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Storleken av den vikariatsersättning, som bör utgå för uppehållande av de nya laboratorstjänsterna, torde i varje särskilt fall böra underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga meddela erforderliga bestämmelser angående de jämkningar i organisationen, som kunna bli nödvändiga under en övergångstid efter ingången av juli 1944.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrker jag, att de nu utgående avgifterna för de teoretiska kurserna för tandläkarkandidatexamen och för kursen i kirurgi för tandläkarexamen avskaffas och ersättas med terminsavgifter. Vid bifall härtill böra lärarna tillerkännas bestämda arvoden, som torde böra utgå från den under tandläkarinstitutets avlöningsanslag uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Mot de av lärarrådet föreslagna arvodesbeloppen, vilka tillsammans uppgå till 31 500 kronor, har jag i likhet med myndigheterna icke funnit anledning till erinran. Till de institutioner vid karolinska institutet, där undervisning för blivande tandläkare meddelas, har hittills utgått ersättning med 5 kronor för elev och kurs från omförmälda kursavgifter. I fortsättningen torde motsvarande ersättning böra utgå från en särskild under tandläkarinstitutets omkostnadsanslag uppförd, förslagsvis betecknad anslagspost till »Vissa ersättningar». Utgifterna under denna anslagspost torde kunna beräknas komma att uppgå till omkring 3 600 kronor för år. Statsverkets årliga utgifter för ifrågavarande kurser torde sålunda komma att uppgå till $(31\,500 + 3\,600 =) 35\,100$ kronor. Avgifterna för ifrågavarande kurser uppgå nu till sammanlagt 330 kronor för varje elev. Med hänsyn till vad medicinalstyrelsen anfört förordar jag, att terminsavgifterna för studierna till tandläkarkandidatexamen fastställas till 150 kronor per termin i stället för av lärarrådet föreslagna 200 kronor för termin. Vid bifall härtill kan statsverkets årliga inkomster av terminsavgifter från första årets tandläkarstudierande vid ett elevantal av 120 beräknas till $(120 \times 300 =) 36\,000$ kronor i stället för av lärarrådet beräknade 48 000 kronor.

3. Tandläkarinstitutets lokalfråga.

Tandläkarinstitutet är inrymt i östra delen av en staten tillhörig byggnad i kvarteret Grönlandet norra. Byggnaden i övrigt disponeras av bland andra medicinalstyrelsen och statens rättskemiska laboratorium.

I propositionen 1943: 214 underställde Kungl. Maj:t riksdagens prövning frågan om utvidgade lokaler för tandläkarinstitutet. Till bedömning förelågo

därvid tre alternativ, av vilket det, som lades till grund för propositionen efter att hava godtagits av medicinalstyrelsen och tandläkarinstitutet, i huvudsak innebar, att statens rättskemiska laboratorium skulle överflyttas till statens rättskemiska laboratoriums lokaler vid Lindhagensgatan samt att gårds-
huset i kvarteret Grönlandet norra skulle påbyggas med en våning. Totalkostnaden för detta alternativ beräknades till 755 000 kronor, därav 15 000 kronor avsågos för ändrings- och reparationsarbeten inom rättskemiska laboratoriets lokaler i kvarteret Grönlandet norra.

Sedan riksdagen, med bifall till propositionen, för budgetåret 1943/44 anvisat ett investeringsanslag av 755 000 kronor för om- och tillbyggnad av tandläkarinstitutets lokaler m. m., uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 23 juli 1943 åt byggnadsstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med det i propositionen förordade förslaget ombesörja byggnadsarbetenas utförande. Vid fortsatta undersökningar, som byggnadsstyrelsen vidtog för fullgörande av det sålunda lämnade uppdraget, framgick, att grundförhållandena under gårdsbyggnaden i kvarteret Grönlandet norra äro så dåliga, att den projekterade påbyggnaden av detta hus icke var tillräddig. I stället utarbetade den av byggnadsstyrelsen anlitade arkitektbyrån — Ragnar Östbergs byrå — förslag till påbyggnad av en annan del av samma fastighet, nämligen den mot Holländargatan vettande östra längan. Kostnaderna för detta reviderade byggnadsförslag ha uppskattats till 960 000 kronor, vilket belopp inkluderar dels kostnader, 50 000 kronor, för en möjligen erforderlig grundförstärkning, dels ock tillägg för prisstegring.

Under ritningsarbetets gång framfördes därjämte från tandläkarinstitutets sida behov av ökade lokaler, bland annat för den av lärarrådet nu föreslagna mottagningscentralen vid tandläkarinstitutet för patienter. Dessa mottagningslokaler för allmänheten skulle kunna inredas i befintliga personalbostäder i östra längan mot Holländargatan av fastigheten kvarteret Grönlandet norra. De på dessa ändringsarbeten belöpande kostnaderna ha beräknats till cirka 30 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen, som för sin del redan tidigare anfört betänkligheter mot ombyggnadslinjen — vilken dock aldrig avsetts innebära en definitiv lösning av tandläkarinstitutets lokalfråga utan betraktats endast såsom ett provisorium i avvaktan på en nybyggnad — förordade i det uppkomna läget i skrivelse den 18 december 1943, att institutets lokalfråga skulle upptagas till omprövning, och föreslog skyndsamt utredning rörande en fullständig nybyggnad för institutet.

Genom beslut den 8 januari 1944 fann emellertid Kungl. Maj:t den av byggnadsstyrelsen gjorda framställningen icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att Kungl. Maj:t anbefallde byggnadsstyrelsen att vid utförandet av om- och tillbyggnaden av tandläkarinstitutets lokaler m. m. vidtaga de ändringar beträffande byggnadsföretaget, som framginge av ovannämnda, av Ragnar Östbergs arkitektbyrå uppgjorda ritningar, dock att med anordnandet

av mottagningslokalerna för allmänheten skulle tills vidare anstå; och skulle det åligga byggnadsstyrelsen, som ägde vidtaga sådana jämkningar i byggnadsprogrammets detaljer, vilka befunnes lämpliga, att tillvarata de möjligheter till förenklingar och begränsningar i fråga om byggnadsmateriel, konstruktioner och inredning, som kunde — utan att undervisningens intressen eftersattes — leda till besparingar i anläggnings- och driftkostnader.

Departementschefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen kan den av riksdagen i följande beslutade ombyggnaden av tandläkarinstitutets lokaler inom kvarteret Grönlandet norra i Stockholm ej genomföras till den beräknade kostnaden av 755 000 kronor. Fortsatta tekniska undersökningar, som byggnadsstyrelsen vidtagit för fullgörandet av det åt styrelsen lämnade uppdraget att ombesörja byggnadsarbetena, ha nämligen givit vid handen, att grundförhållandena inom fastigheten göra en viss omläggning av byggnadsprogrammet nödvändig. Härigenom och till följd av inträffade prisstegringar uppkommer en merkostnad. Storleken av denna kan emellertid ännu ej med säkerhet angivas, enär det först under byggnadsarbetets fortgång kan fastställas, huruvida grundförstärkningar tarvas även vid ett genomförande av den modifierade planlösningen. Måste dylika förstärkningsarbeten vidtagas, torde kostnadsökningen, inklusive tillägg för hittills förekommen prisstegring, kunna beräknas till cirka 200 000 kronor; om icke, kan merkostnaden förväntas stanna vid omkring 150 000 kronor.

Denna fördyring av ombyggnadsföretaget har givetvis framkallat betänkligheter och aktualiserat den redan tidigare framförda tanken på att i stället omedelbart lösa institutets lokalfråga genom nybyggnad. Samtidigt som byggnadsstyrelsen föreslagit en utredning i sådant syfte har styrelsen i samarbete med institutets lärarråd undersökt möjligheterna att genom mindre kostsamma provisoriska åtgärder för de närmaste åren tillgodose institutets lokalbehov. Vid prövningen av denna utväg har emellertid visat sig, att möjligheten härtill måste anses alltför oviss. Om plats skall kunna beredas åt det växande antalet studerande, måste nämligen institutet senast den 1 januari 1947 antingen ha inflyttat i en helt ny byggnad eller också disponera samtliga de lokaler, som kunna ställas till förfogande genom den beslutade omfattande ombyggnaden i kvarteret Grönlandet norra. Skulle institutets lokalfråga vid den angivna tidpunkten icke vara ordnad enligt ettdera av dessa alternativ, måste intagningen av studerande kraftigt beskäras, varvid framför allt folktandvårdens fortsatta rekrytering skulle äventyras. Vid övervägandet av alternativet att föreslå riksdagen att med upphävande av fjolårets beslut anslå medel för en nybyggnad framkom, att stor risk måste anses föreligga för att nybyggnaden icke skulle hinna slutföras inom den nyssnämnda tidsfristen. Utarbetandet av nybyggnadsprogrammet måste nämligen föregås av en serie delvis mycket komplicerade undersökningar. Sålunda måste utredas, dels för hur många studerande ett nytt institut bör byggas, dels hur undervisningen bör bedrivas, dels vilken perso-

nalorganisation som erfordras, dels hur institutet skall förläggas för att tillförsäkras tillgång till patienter i erforderlig utsträckning. Till omprövning måste även upptagas frågan, huruvida tandläkarutbildningen bör bedrivas vid ett institut eller uppdelas på tvenne dylika.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden beslöt Kungl. Maj:t den 8 januari 1944, att ombyggnadsföretaget skulle fullföljas i enlighet med riksdagens beslut och med iakttagande av nyssnämnda jämkningar. Vid detta ståndpunkttagande beaktades, att ombyggnaden, jämväl med den numera konstaterade merkostnaden, kan vid en jämförelse med en nybyggnad anses ekonomiskt försvarlig, även om de ändrade lokalerna komma att utnyttjas för tandläkarinstitutets räkning under blott ett relativt begränsat antal år. Det bör också framhållas, att den nya planlösningen innefattar flera påtagliga förbättringar i förhållande till den tidigare. Sålunda vinnes ett betydligt större utrymme nyttig golvyta, och belysningsförhållandena bli avgjort bättre. Det synes icke osannolikt, att de nya utrymmen, som ernås enligt de senast uppgjorda ritningarna, skola kunna tagas i anspråk för andra ändamål, om tandläkarinstitutet i en framtid flyttar från kvarteret Grönlandet norra. Tillbyggnaden enligt det reviderade programmet kan därför, i motsats till vad fallet var med de enligt det tidigare projektet nytillkommande utrymmena, komma att representera ett visst om ock begränsat ekonomiskt värde även vid en ändrad disposition av fastigheten.

För egen del är jag fullt medveten om, att institutets lokalfråga icke är löst genom denna ombyggnad, utan att förberedelser böra inom en nära framtid träffas för att en nybyggnad för institutet skall vid lämplig tidpunkt kunna komma till stånd. Därför har jag ansett, att även detta spörsmål bör ingå bland arbetsuppgifterna för den sakkunnigkommitté, som vid bifall till min i annat sammanhang denna dag gjorda hemställan kommer att tillsättas för att verkställa utredning rörande tandläkarutbildningens ordnande och därmed sammanhängande frågor.

Vid mitt ställningstagande i det föregående till de organisatoriska spörsmålen vid institutet har jag tillstyrkt, att en central mottagning i enlighet med lärarrådets förslag anordnas för patienterna. I de reviderade ritningarna för ombyggnaden ha lärarrådets önsknings i detta hänseende beaktats. Då denna utvidgning av byggnadsprogrammet emellertid icke tidigare varit underställd riksdagen, har Kungl. Maj:t förklarat, att med dess utförande tills vidare skall anstå. Jag förordar, att riksdagens medgivande nu inhämtas till att lokaler för mottagningssentralen må iordningställas för en beräknad kostnad av 30 000 kronor och att härför må disponeras erforderligt belopp av det för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget till Om- och tillbyggnad av tandläkarinstitutets lokaler m. m.

Med frågan om anvisande av ytterligare anslagsmedel synes däremot böra anstå till en senare tidpunkt, då merkostnaderna kunna med större exakthet angivas. Byggnadsstyrelsen torde i avvidan härpå för arbetenas slutförande, i mån av behov, få förskottsvis disponera tillgängliga medel.

III. Anslagsberäkningar m. m.

1. Tandläkarinstitutet: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid tandläkarinstitutet är för innevarande budgetår uppfört med 253 500 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren, sid. 465 f.

Lärarrådet har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår beräknat avlöningsanslaget till 428 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 174 500 kronor.

Kanslern har lämnat anslagsberäkningarna utan erinran.

Departementschefen.

Med utgångspunkt från den av mig i det föregående förordade personalorganisationen beräknar jag anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän till 63 000 kronor (+ 8 500), anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, till 162 400 kronor (+ 13 700), anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal till 168 800 kronor (+ 131 500), anslagsposten till rörligt tillägg till 33 800 kronor (+ 20 800) och avlöningsanslagets slutsumma till (63 000 + 162 400 + 168 800 + 33 800 =) 428 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 174 500 kronor.

2. Tandläkarinstitutet: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid tandläkarinstitutet är för innevarande budgetår uppfört med 160 000 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat, införd på sid. 467 i statsliggaren.

Lärarrådet har hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för nästa budgetår uppföras med 203 600 kronor, innebärande en anslagshöjning med 43 600 kronor. Till stöd härför har anförts:

Delposten till bränsle, lyse och vatten torde med hänsyn till den beslutade utvidgningen av tandläkarinstitutets lokaler böra höjas från 46 200 kronor till 62 000 kronor.

De största utgifterna under delposten till övriga expenser utgöras av kostnaderna för städning av institutets lokalutrymmen samt för tvätt. Under budgetåret 1941/42 stego dessa utgifter till följd av ökade priser m. m. betydligt. Sålunda uppgingo kostnaderna för städningen till över 29 000 kronor och för tvätt m. m. till inemot 10 000 kronor. Även om man utgår från en oförändrad prisnivå, komma nämnda kostnader att betydligt stegras i samband med institutets utvidgning från och med budgetåret 1944/45. Lokalutrymmena komma sålunda att ökas med omkring 30 procent, varav följer en i motsvarande mån ökad städningskostnad. Även om i avseende å tvätten det ökade elevantalet och därmed patientantalet kommer att göra sig gällande först successivt från och med samma budgetår, föreligger dock omedelbart ett ökat medelsbehov för detta ändamål. Under förutsättning av i huvudsak oför-

ändrade priser beräknar lärarrådet anslagsposten till övriga expenser, nu uppförd med 48 500 kronor, till 58 000 kronor. Hänsyn har då tagits till att ökningen av kostnaderna för tvätt m. m. endast i en mindre utsträckning inträder redan under nästa budgetår.

Delposten till biblioteket är i gällande omkostnadsstat uppförd med 900 kronor. Med hänsyn till stegrade kostnader och till det trängande behovet av bibliotekets successiva komplettering föreslår lärarrådet en — i och för sig blygsam — anslagsökning till 1 500 kronor. Lärarrådet anser sig emellertid böra understryka, att beloppet är otillräckligt för att kunna vidmakthålla och förkovra institutets bibliotek på sätt erfordras för att det skall kunna fylla sina viktiga uppgifter. För framtiden måste därför lärarrådet räkna med ett avsevärt högre anslagsbelopp.

Delposten till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet är nu uppförd med förslagsvis 52 000 kronor. Sedan krigsutbrottet år 1939 ha priserna på sådana förbrukningsartiklar, som äro erforderliga för institutets praktiska verksamhet, stigit med i genomsnitt 50 procent. Med hänsyn härtill och till vissa andra tillfälliga omständigheter ha de till de olika avdelningarnas föfogande ställda anslagen för ifrågasvarande ändamål visat sig otillräckliga och måst med vederbörligt tillstånd avsevärt överskridas. Vid beräkandet av anslagsbehovet för budgetåret 1944/45 måste hänsyn tagas till den ökning av elevantalet vid institutet, som inträder från och med höstterminen 1944. Verkan därav uppstår först successivt. Lärarrådet beräknar att — därest den största sparsamhet iakttages i fråga om förbrukningsmateriel och under förutsättning av i huvudsak oförändrade priser — en ökning av anslaget för budgetåret 1944/45 till 60 000 kronor skall visa sig tillräcklig.

Delposten till undervisnings- och åskådningsmateriel torde med hänsyn till inträdd prisstegring böra höjas från 8 400 kronor till 11 500 kronor.

Delposten till institutets vetenskapliga laboratorium är för närvarande uppförd med 3 000 kronor. I fråga om inköp för vetenskapliga ändamål föreligger en i många fall än större prisökning än för den ovan avsedda materielen. Ett trängande behov av anslagsökning föreligger därför och av andra skäl, om institutets vetenskapliga verksamhet skall kunna uppehållas och fullföljas. Lärarrådet hemställer om en anslagsökning till 6 000 kronor.

I detta sammanhang erinrar lärarrådet om att en mindre del av de avgifter, som de studerande erlägga till de lärare, vilka giva de teoretiska kurserna för tandläkarkandidatexamen och kursen i kirurgi för tandläkarexamen, utgöra s. k. institutionsavgifter. Dessa avgifter motsvara de direkta kostnaderna för respektive institutioner i anledning av ifrågasvarande kurser. Med den omläggning, som föreslagits i det föregående, enligt vilken kursavgifterna skola ersättas av terminsavgifter till tandläkarinstitutet, böra dessa kostnader hädanefter bestridas från tandläkarinstitutets anslag. Medel härför torde lämpligen böra utgå från institutets omkostnadsanslag och uppföras under en särskild förslagsvis beräknad anslagspost till vissa ersättningar. Medelsbehovet torde kunna beräknas till 30 kronor för elev eller sålunda till förslagsvis 3 600 kronor.

Kanslern har hemställt, att omkostnadsanslaget i enlighet med lärarrådets förslag måtte för nästa budgetår uppföras med 203 600 kronor.

Statskontoret har lämnat anslagsberäkningen utan erinran.

Departementschefen.

En väsentlig höjning av tandläkarinstitutets omkostnadsanslag synes ofrånkomlig för nästa budgetår med hänsyn till den ökade elevintagningen och utökningen av institutets lokaler. I enlighet med lärarrådets av kanslern tillstyrkta och av statskontoret utan erinran lämnade förslag torde delposten till bränsle, lyse och vatten bära höjas med 15 800 kronor till 62 000 kronor, delposten till övriga expenser med 9 500 kronor till 58 000 kronor, delposten till biblioteket med 600 kronor till 1 500 kronor, delposten till förbrukningsmateriel med 8 000 kronor till 60 000 kronor och delposten till institutets vetenskapliga laboratorium med 3 000 kronor till 6 000 kronor. Höjningen av delposten till undervisnings- och åskådningsmateriel torde bära begränsas till 2 500 kronor och denna delpost uppföras med 10 900 kronor. I enlighet med vad jag i det föregående förordat torde i omkostnadsstaten bära uppföras en förslagsvis betecknad anslagspost till vissa ersättningar med 3 600 kronor. I övrigt anser jag mig icke bära förorda några ändringar beträffande institutets omkostnadsanslag, som för nästa budgetår alltså bör höjas med $(15\,800 + 9\,500 + 600 + 8\,000 + 3\,000 + 2\,500 + 3\,600 =)$ 43 000 kronor till 203 000 kronor.

3. Tandläkarinstitutet: Utrustning.

Till ifrågavarande ändamål har för budgetåret 1943/44 anvisats ett reservationsanslag av 300 000 kronor. Såsom av propositionen 1943: 214 sid. 29 f. närmare framgår, har totalkostnaden för modernisering och nyanskaffning av apparatur och instrument ävensom därmed sammanhängande installationsarbeten av lärarrådet på basis av 1941 års priser beräknats till 932 815 kronor. I anslutning till vad i propositionen föreslagits och av riksdagen lämnats utan erinran har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1943 bemyndigat tandläkarinstitutets lärarråd att inom en kostnadsram av högst 930 000 kronor träffa avtal om leverans av utrustning till institutet, att likvideras med högst 300 000 kronor budgetåret 1943/44, med högst samma belopp budgetåret 1944/45 och i övrigt påföljande budgetår.

Lärarrådet har hemställt, att största möjliga del av de ytterligare för utrustningsändamål beräknade medlen — 630 000 kronor — måtte anvisas för nästa budgetår.

Kanslern har biträtt lärarrådets hemställan.

I skrivelse den 24 januari 1944 har *statens sakrevision* — under erinran om Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 30 juni 1943 — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte ställa medel till lärarrådets förfogande för anlitan av speciell sakkunskap vid upphandlingen av utrustning till tandläkarinstitutet, och därvid anfört följande.

De arbetsuppgifter för tandläkarinstitutets ledning, som stå i samband med den beslutade utvidgningen av institutet, äro utan tvivel synnerligen omfattande. Med hänsyn härtill och till de ekonomiska värden, som den på-

gående omändringen av institutet avse, har statens sakrevision ansett sig särskilt böra undersöka, huruvida institutets administrativa ledning är organiserad så, att erforderliga garantier förefinnas för ett ändamålsenligt handhavande av upphandlingen av utrustning till institutet.

Sakrevisionen vill erinra att tandläkarinstitutet står under omedelbar ledning av lärarråd och inspektor, den senare styresman och ordförande i lärarrådet. Inspektoratet utgör endast en bisyssla, då inspektor tillika är professor vid karolinska institutet. Lärarrådet i övrigt består av de tre professorerna vid tandläkarinstitutet, tillika avdelningschefer, läraren i kirurgi därstädes, för närvarande tillika sjukhusläkare i Stockholm, samt två ordinarie lärare vid karolinska institutet. Till lärarrådets förfogande står en sekreterare, som instruktionsenligt har att föra protokoll vid lärarrådets sammanträden och ombesörja lärarrådets »expeditioner». För närvarande vila, förutom de egentliga inspektorsuppgifterna, även i realiteten å inspektor sådana sysslor, som borde ankomma på en rektor, därest en sådan befattning förefunnits vid institutet. Inspektor kan emellertid icke såsom professor vid karolinska institutet normalt ägna mer än en mindre del av sin tid och arbetskraft åt tandläkarinstitutet.

Såsom situationen gestaltar sig vid tandläkarinstitutet, vilar den nu aktuella upphandlingen för de olika avdelningarna i stort sett helt på vederbörande avdelningschef ensam, även om lärarrådet har att fatta de formella besluten. Det är nämligen icke möjligt för inspektor, som främst ägnar sin tid, förutom åt de löpande inspektorsgöromålen, åt organisations- och byggnadsfrågor, att i detalj följa och leda även upphandlingen. Det kan icke heller förutsättas, att inspektor — lika litet som avdelningscheferna — skall besitta den speciella förfarenhet rörande upphandling, som är behövlig. Med hänsyn härtill och till andra föreliggande omständigheter anser revisionen ur statens synpunkt ändamålsenligt, att lärarrådet beredes möjlighet att för den tid, ifrågavarande upphandling pågår, anställa en speciellt sakkunnig person, lämpad att tillsammans med vederbörande vid institutet planlägga samt på ett enhetligt sätt under lärarrådet handhava anskaffningarna och redovisa för desamma.

Institutets anslag till avlöningar torde icke lämna utrymme för att därifrån bestrida arvode åt ifrågavarande sakkunnige, varför förutsättningen för hans anställande synes vara, att medel för ändamålet ställas till institutets förfogande, eventuellt tills vidare genom anlitan av institutets anslag för utrustning. Då uppgiften torde kunna fullgöras på i genomsnitt ett par timmar om dagen, bör sysslan få karaktären av bisyssla. Arvodets storlek bör i viss mån bli beroende av kvalifikationerna hos den person, som anställs. Som grund för beräkning av anslagsbehovet torde böra räknas med ett arvode av intill 300 kronor i månaden.

Förordnande för ifrågavarande sakkunnige och föreskrift om arvode åt honom m. m. torde, därest anslag för ändamålet beviljas, böra meddelas av lärarrådet efter samråd med sakrevisionen.

Lärarrådet och kanslern ha tillstyrkt framställningen.

Statskontoret har med hänsyn till det samband, som råder mellan de utgifter, som skola bestridas från tandläkarinstitutets anslag till utrustning, och kostnaderna för arvodet åt den sakkunnige, ansett det ligga närmast till hands, att erforderliga medel anvisas från utrustningsanslaget. Mot storleken av det ifrågasatta arvodet, högst 300 kronor för månad, har statskontoret icke funnit anledning till erinran.

Departement-
schefen.

Jag förordar, att till anskaffning av utrustning för tandläkarinstitutet för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Genom beslut förut denna dag har Kungl. Maj:t i anledning av statens sakrevisions framställning medgivit, att tandläkarinstitutets lärarråd må efter samråd med sakrevisionen för upphandling av utrustning för institutet till och med utgången av juni 1944 anställa en sakkunnig person mot ett arvode, som lärarrådet efter samråd med sakrevisionen äger bestämma, dock högst 300 kronor för månad, samt föreskrivit, att härför erforderliga medel skola utgå från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Även för tid efter utgången av juni 1944 torde det bliva erforderligt, att lärarrådet anlita en sakkunnig person för nämnda ändamål. Medel till arvode åt den sakkunnige, högst 300 kronor för månad, torde i fortsättningen, därest riksdagen icke framställer erinran häremot, böra utgå från utrustningsanslaget.

IV. Anordnande av utbildning för tandtekniker.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 12 oktober 1934 uppdragit åt *tandläkarinstitutets lärarråd* att verkställa utredning rörande samtliga med tandteknikernas utbildning och anställning sammanhängande frågor, överlämnade *kanslern* med skrivelse den 6 december 1940 till Kungl. Maj:t dels ett av lärarrådet med skrivelse den 18 december 1939 till kanslern överlämnat betänkande med utredning och förslag angående utbildningen av tandtekniker m. m., dels ock av *karolinska institutets lärarkollegium* avgivet yttrande över nämnda förslag. Förslaget har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Lärarrådet konstaterade, att utbildningen av tandtekniker vore mycket bristfällig. Av tandteknikerna hade enligt av lärarrådet företagen undersökning omkring 80 procent erhållit utbildning på tandläkares privata laboratorier och omkring 13 procent utbildats vid centrallaboratorier. De övriga hade erhållit annan utbildning, därav ett mindre antal i utlandet. Tandteknikerutbildningen vore helt och hållet överlämnad åt det privata initiativet. Då folktandvården blivit fullt utbyggd, kunde man enligt lärarrådets mening säkerligen räkna med behov av ett stort antal högkvalificerade tandtekniker. Lärarrådet uppskattade det dåvarande behovet av utexaminerade sådana tandtekniker till 25—30 årligen.

Lärarrådets utredning utmynnade i förslag om inrättande av en statlig tandteknikerskola, ställd under tandläkarinstitutets ledning och överinseende. Undervisningen skulle enligt förslaget omfatta dels vissa teoretiska ämnen, dels ock vissa praktiska ämnen. Lärotiden skulle omfatta tio månader. Varje elev vid tandteknikerskolan skulle vid studiekursens början erlägga en laborationsavgift för materielförbrukning, vars storlek lärarrådet skulle äga bestämma. Utbildningen skulle avslutas med examen inför särskild examensnämnd. Såsom villkor för inträde vid skolan skulle enligt förslaget fordras,

att sökanden fyllt 21 men ej 25 år, vore fri från sjukdom och lyte, som gjorde honom olämplig för yrket, samt under minst fyra år eller, om sökanden vore från tandläkarinstitutet utexaminerad tandsköterska, under minst sex månader tjänstgjort som biträde på tandtekniskt laboratorium, tillhörande statsunderstödd folktandvårdsklinik, och därvid enligt intyg över tjänstgöringen ådagalagt såväl duglighet som lämplighet för tandteknikerarbete.

Engångskostnaderna för en till förhyrda lokaler förlagd tandteknikerskola, beräknad för 25 elever, uppskattades av lärarrådet till sammanlagt 65 000 kronor, varav 40 000 kronor för apparatur och teknisk utrustning. De årliga kostnaderna för avlönande av lärare och annan personal beräknades till i runt tal 30 000 kronor och de årliga omkostnaderna, inberäknat kostnader för hyra och underhåll av lokaler för skolan, till 22 000 kronor.

Karolinska institutets lärarkollegium anslöt sig i princip helt till den framlagda planen för tandteknikerutbildningen men framställde vissa detalj- anmärkningar. Kollegiet förmenade, att lärlingstiden ej behövde vara mer än 2—3 år, och ansåg, att viss minimiålder för tillträde till skolan icke borde föreskrivas. Vidare ifrågasatte kollegiet, huruvida en övre åldersgräns för tillträde till skolan vore motiverad. Enligt kollegiets mening vore enskilda tentamina inför vederbörande lärare bättre än examen inför examensnämnd.

Kanslern, som utgick ifrån att det av lärarrådet framlagda förslaget med hänsyn till det statsfinansiella läget icke kunde för det dåvarande realiseras, ingick icke på någon mera detaljerad granskning av förslaget men uttalade, att detsamma syntes innefatta en i huvudsak tillfredsställande lösning av frågan om utbildning av tandtekniker.

Svenska tandteknikerförbundet har i skrivelse den 3 januari 1944 framhållit, att tandteknikerförbundet icke kunde i alla avseenden biträda den av lärarrådet föreslagna organisationen av en statlig tandteknikerskola, och föreslagit följande huvudriktlinjer för organisationen av en sådan skola. Utbildningen vid skolan borde omfatta två år och icke bygga på föregående utbildning vid folktandvårdsklinik. Efter utbildningen vid skolan borde följa en obligatorisk ettårig tjänstgöring vid folktandvårdsklinik eller vid till skolan knutet statligt centrallaboratorium. Minimiåldern för inträde vid skolan borde sättas till 17 och maxiimiåldern till 25 år. Realexamen eller normal-skolekompetens borde fordras för inträde. Förbud borde vidare stadgas mot annan utbildning av tandtekniker än vid skolan.

Sedan *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* hos Kungl. Maj:t gjort framställning om beredande av möjligheter för utbildning av tandtekniker till folktandvården genom statens medverkan, enär enligt förvaltningsutskottets mening stor brist på tandtekniker med tillräcklig kompetens i yrket rådde inom folktandvården, framlade *medicinalstyrelsen* i utlåtande den 5 november 1943 över nämnda framställning redogörelse för tillgången på tandtekniker i riket. Redogörelsen bygger på upplysningar, som av styrelsen inhämtats från folktandvårdens huvudmän samt Sveriges tandläkareförbund

och svenska tandteknikerförbundet. Vad först läget inom folktandvården beträffar, har av tjugu tillfrågade landsting och städer, från vilka svar inkommit, endast ett landsting ansett, att svårigheter föreligga att erhålla sökande till tandteknikertjänster inom folktandvården. *Sveriges tandläkareförbund* meddelar efter en rundfråga till förbundets lokalföreningar, att något större antal vakanser visserligen ej anmälts, beroende på att en fullständig enquête ej anordnats, men att det framgått, att det är förenat med stora svårigheter att vid byte av tandtekniker omgående erhålla ny lämplig sådan. Förbundet anser sig på grund härav kunna konstatera, att en besvärande brist på tandtekniker, särskilt kompetenta sådana, råder inom den av privatpraktiserande tandläkare bedrivna tandvårdsverksamheten. Däremot anser *svenska tandteknikerförbundet*, att någon brist på kvalificerade tandtekniker icke för tillfället råder, men förbundet befarar, att en sådan kan komma att uppstå vid en fortsatt utbyggnad av folktandvården. Medicinalstyrelsen ansluter sig i sin sammanfattning av det föreliggande utredningsmaterialet till tandteknikerförbundets mening, att brist kommer att uppstå vid folktandvårdens fortsatta utbyggnad, därest icke i motsatt riktning verkande åtgärder vidtagas.

Departementschefen.

Frågan om förbättrade möjligheter till utbildning för tandtekniker har länge varit aktuell och har än mer trätt i förgrunden genom den pågående utbyggnaden av folktandvården. Hur tandteknikerutbildningen lämpligen bör ordnas har under årens lopp varit föremål för skiftande meningar, och alltjämt äro dessa delade. Medan den av tandläkarinstitutets lärarråd år 1939 framlagda utredningen utmynnar i förslag om inrättande av en ettårig statlig tandteknikerskola, där undervisningen skulle bygga på de kunskaper, som vederbörande förvärvat under viss tids föregående tjänstgöring på till folktandvården knutet tandtekniskt laboratorium, anser svenska tandteknikerförbundet åter, att den grundläggande utbildningen bör förläggas till en tvåårig statlig tandteknikerskola.

Jag är icke beredd att på grundval av föreliggande utredning taga ställning till frågan, hur tandteknikerutbildningen bör ordnas för framtiden. Frågan härom torde böra bli föremål för ytterligare övervägande av de sakkunniga, vilka jag, såsom förut nämnts, har för avsikt att utverka bemyndigande att tillkalla för utredning av tandläkarutbildningen och därmed sammanhängande frågor.

Det synes mig emellertid av behovet påkallat, att i avvaktan på utredningens resultat provisoriska åtgärder vidtagas i fråga om tandteknikerutbildningen. Det stora flertalet tandtekniker torde icke ha erhållit annan utbildning än den, som tandläkare i egenskap av arbetsgivare bibringat dem. Denna undervisning torde i regel icke givits i systematiserad läroform och ofta meddelats av personer utan pedagogisk erfarenhet. Utbildningen måste under sådana förhållanden betecknas såsom merendels ganska bristfällig och

ensidig. Med hänsyn härtill och då behovet av mera kvalificerade tandtekniker torde komma att betydligt ökas i samband med folktandvårdens fortsatta utbyggnad, är det synnerligen angeläget, att möjligheter genom statens medverkan redan nu öppnas till en förbättrad yrkesutbildning på detta område. Jag förordar därför, att en utbildningskurs för tandtekniker anordnas under nästa budgetår under inseeende av tandläkarinstitutets inspektor och lärarråd. Kursen torde böra omfatta elva månader, inberäknat ledighet vid jul och eventuell ledighet i samband med övriga helger under kursen. Kursen bör stå öppen för personer, som ha en ej alltför kort tids praktik bakom sig, med företrädesrätt för den, som har erfarenhet från folktandvården eller liknande tandvårdsverksamhet. Lokalutrymmen, lärarkrafter och utrustning böra anpassas efter beräknat deltagarantal i kursen av minst tjugu. Av deltagarna torde böra upptagas kursavgift, vilken bör bestämmas till förslagsvis 150 kronor. Obemedlad eller mindre bemedlad torde helt eller delvis böra befrias från avgift. Vid anslagsberäkningen utgår jag ifrån att sammanlagt omkring 2 000 kronor komma att inflyta i kursavgifter. Dessa medel böra få användas till förbrukningsmateriel eller andra med kursverksamheten förenade kostnader.

Enligt vad jag inhämtat kunna erforderliga lokalutrymmen för ifrågasatt kursverksamhet beredas i vissa av statens veterinär-bakteriologiska laboratorium nu disponerade förhyrda lokaler, vilka bliva lediga omkring den 1 mars 1944. För ändamålet torde vissa ombyggnads- och inredningsarbeten bliva erforderliga. Kostnaderna härför, vilka beräknats till 36 000 kronor, torde liksom hyreskostnaderna, som uppskattats till cirka 7 000 kronor för år, böra bestridas från vederbörlig anslagspost i staten för allmänna fastighetsfonden.

För apparatur och teknisk utrustning samt inventarier torde böra beräknas en engångskostnad av 30 000 kronor.

De löpande utgifterna för kursens anordnande torde enligt vad jag inhämtat kunna beräknas på följande sätt:

1 huvudlärare, kursarvode	kronor	7 200
4 speciallärare, arvoden 20 kronor per timme	»	10 000
1 tandtekniker, kursarvode	»	7 800
1 tekniskt biträde, tillika vaktmästare	»	3 600
arvoden åt inspektor och två censorer, sammanlagt	»	1 300
förbrukningsmateriel m. m.	»	8 000
städning, telefonavgifter m. m.	»	2 100

Summa kronor 40 000.

Huvudläraren bör vara legitimerad tandläkare och fungera såsom kursledare. Den undervisningsskyldighet, som skall åligga honom, torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t. För tandteknikern och det tekniska biträdet räknar jag med heltidstjänstgöring.

Till bestridande av kostnaderna för anordnande av utbildning för tandtekniker i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående förordats torde för nästa budgetår böra anvisas ett reservationsanslag av (30 000 + 40 000 =) 70 000 kronor. Härtill komma, såsom förut nämnts, kostnader för lokalhyra och inredningsarbeten, vilka böra bestridas från vederbörlig anslagspost under statens allmänna fastighetsfond. Vid anslagsberäkningen har jag utgått från att inflytande kursavgifter och eventuella inkomster av beställningsarbeten må användas till förbrukningsmateriel eller andra med verksamheten förenade kostnader samt att erforderligt biträde med skrivgöromål och expeditiönsarbete i samband med kursen utan särskild gottgörelse ställes till förfogande av tandläkarinstitutet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter förslag av kanslern meddela bestämmelser angående anslagets disposition och eljest erforderliga föreskrifter i ämnet.

V. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna den av mig i det föregående förordade organisationen av tandläkarinstitutet;

2. besluta, att vid tandläkarinstitutet skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag för en beräknad kostnad av 30 000 kronor iordningställas lokaler för central mottagning av patienter samt att härför må disponeras erforderligt belopp av det för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget av 755 000 kronor till Om- och tillbyggnad av tandläkarinstitutets lokaler m. m.;

3. godkänna följande personalförteckning för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Personalförteckning.

Befattning. Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

3 professorer A 30

Anm.: Nämda tre befattningar omfatta vardera ett av följande ämnen: 1) protéslära och tandreglering, 2) tandkirurgi, 3) tandfyllningskonst.

3 avdelningssköterskor A 7

1 laboratoriebiträde A 7

1 kassörska A 7

1 kanslibiträde A 7

1 reparatör A 7

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

6 laboratorer Eo 28;

4. godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	63 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	162 400
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	168 800
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	33 800
Summa kronor		428 000;

5. till *Tandläkarinstitutet: Avlöningar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 428 000;

6. till *Tandläkarinstitutet: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 203 000;

7. till *Tandläkarinstitutet: Utrustning* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av .. kronor 500 000;

8. till *Anordnande av utbildning för tandtekniker* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 70 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Inledning	2
II. Tandläkarinstitutets omorganisation m. m.	3
1. Tandläkarinstitutets personalorganisation	3
Lärarrådets förslag år 1942	3
Remissyttranden m. m. i anledning av 1942 års förslag	4
Lärarrådets förslag år 1943	9
Remissyttranden m. m. i anledning av 1943 års förslag	22
2. Arvoden åt vissa lärare vid karolinska institutet	30
Departementschefen	32
3. Tandläkarinstitutets lokalfråga	40
Departementschefen	42
III. Anslagsberäkningar m. m.	44
1. Tandläkarinstitutet: Avlöningar	44
Departementschefen	44
2. Tandläkarinstitutet: Omkostnader	44
Departementschefen	46
3. Tandläkarinstitutet: Utrustning	46
Departementschefen	48
IV. Anordnande av utbildning för tandtekniker	48
Departementschefen	50
V. Hemställan	52